

Personvernnemndas avgjørelser vedrørende krav til rettslig grunnlag etter personopplysningsloven § 8.

Samtykke som hovedregel og analyse av Rt. 2013 s. 143.

Kandidatnummer: 521.

Leveringsfrist: 25.04.2013 kl. 12:00.

Antall ord: 17955.

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Avhandlingens tema	1
1.2	Struktur, omfang og avgrensninger	3
1.3	Rettskildebruk.....	4
1.3.1	Lovtekst.....	4
1.3.2	Forarbeider	4
1.3.3	Rettspraksis	4
1.3.4	Forvaltningspraksis	4
1.3.5	Europeisk lovgivning	4
1.3.6	Juridisk teori.....	4
2	PERSONVERNLOVGIVNINGEN	5
2.1	Personvernteori	5
2.2	Europeisk personvernlovgivning	7
2.2.1	EUs Personverndirektiv	7
2.3	Personvernlovgivningen i Norge	8
2.3.1	Personregisterloven	8
2.3.2	Personopplysningsloven.....	9
2.3.3	Sammenligning av personregisterlovens og personopplysningslovens klageordning.....	12
3	BEGREPSFORKLARING	15
3.1	Personopplysning.....	15
3.2	Registrert	16
3.3	Behandling av personopplysninger	16
3.4	Samtykke	21
3.5	Nødvendig	24

4	DRØFTELSE AV SAMTYKKE SOM HOVEDREGEL	27
5	BETYDNINGEN AV AT PERSONVERNEMNDA HAR ENDRET SYN PÅ SAMTYKKE SOM RETTSLIG GRUNNLAG	38
6	ANALYSE AV RT. 2013 S. 143.....	41
6.1	Innledning.....	41
6.1.1	Partenes anførsler	41
6.2	Rettskildebruk.....	43
6.2.1	Flertallets rettskildebruk.....	43
6.2.2	Mindretallets rettskildebruk	51
6.3	Dommens rettskildemessige betydning	55
7	AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER.....	58
8	LITTERATURLISTE	60
8.1	Lovgivning.....	60
8.1.1	Internasjonal lovgivning.....	60
8.2	Forarbeider.....	60
8.3	Forskrifter	61
8.4	Rettspraksis.....	61
8.4.1	Høyesterett	61
8.4.2	Lagmannsretten	61
8.5	Personvernemndas avgjørelser	62
8.6	Litteratur	63
8.7	Nettsider.....	64

1 Innledning

1.1 Avhandlingens tema

Personvernemndas vedtak har i liten grad vært gjenstand for kritisk gjennomgang. Et unntak er Peter Blumes analyse.¹ Både denne analysen og den nylig avsagte Høyesterettsdommen² var kritisk til deler av Personvernemndas praksis. På denne bakgrunn anser jeg det som viktig å vurdere praksisen til et spesialisert forvaltningsorgan som Personvernemnda.

I avhandlingen vil jeg vurdere noe av det som anses som problematiske sider ved Personvernemndas praksis knyttet til personopplysningsloven § 8. Dette vil jeg gjøre først ved analyse av et utvalg av nemndas avgjørelser med særlig vekt på samtykkeproblematikken rundt § 8. Derneft vil jeg analysere Høyesteretts dom vedrørende forholdet mellom §§ 11 og 8 og PVN-2004-03.

Personopplysningsloven § 8 stipulerer at personopplysninger bare kan behandles dersom *«den registrerte har samtykket, eller det er fastsatt i lov at det er adgang til slik behandling, eller behandlingen er nødvendig»* for å oppfylle en rekke alternativer i litra a-f. Det er altså snakk om tre rettslige grunnlag; samtykke, lovhjemmel eller om behandlingen er *«nødvendig»*. Anser Personvernemnda disse tre rettslige grunnlagene³ som likeverdige etter personopplysningsloven § 8, eller regnes samtykke som en hovedregel?

Med hovedregel forstår jeg grunnregelen, altså utgangspunktet for behandlingen. Andre regler vil da ses på som unntak som kun kan benyttes dersom betingelsene knyttet til hovedregelen ikke er oppfylt. Dersom samtykke er hovedregelen etter § 8 undersøker man derfor først om den registrerte har samtykket i at behandlingen av personopplysninger kan skje. Nødvendighetsvilkåret blir da ansett som et unntak, et sekundært behandlingsgrunnlag som kun vurderes dersom vilkårene for hovedregelen, samtykke, ikke foreligger.

¹ Blume (2009).

² Rt. 2013 s. 143.

³ Rettslig grunnlag kan også beskrives som behandlingsgrunnlag. Begge begrepene vil bli benyttet i avhandlingen.

I avgjørelsene fra 2004 og utover behandlet Personvernemnda konsekvent samtykke som hovedregel eller prioritert behandlingsgrunnlag etter personopplysningsloven⁴ § 8. I PVN-2012-01 (Barn med påførte dødelige skader) mener jeg Personvernemnda fremsatte et annet syn på dette spørsmålet, nemlig at de tre rettslige grunnlagene i personopplysningsloven § 8 er å anse som likeverdige. Der det finnes lovhjemmel for en behandling, vil denne bli utgangspunktet for behandling av personopplysninger. Drøftelsen av hva Personvernemnda ser på som hovedregel vil derfor være knyttet til de to andre behandlingsgrunnlagene, samtykke og nødvendighet.

Jeg vil drøfte om nemndas vedtak i PVN-2012-01 er i samsvar med relevant lovgivning og uttalelser fra myndighetene. Jeg vil også gå inn på betydningen av vedtaket for personvernet generelt.

31. januar 2013 avsa Høyesterett en dom, Rt. 2013 s. 143, der de blant annet tolket personopplysningsloven § 11 første ledd litra c og dens forhold til § 8 litra f. § 11 stiller grunnkrav til behandling av personopplysninger, og litra c i første ledd handler om at personopplysninger som allerede er innhentet ikke kan brukes til formål som er *«uforenlig med det opprinnelige»* formålet. Etter § 8 litra f kan personopplysninger behandles når det er *«nødvendig»* etter en avveining mellom *«en berettiget interesse»* og *«hensynet til den registrertes personvern»*.

Et ledd i drøftelsen var knyttet til Personvernemndas vedtak i PVN-2004-03. Høyesterett var blant annet kritisk til Personvernemndas lovtolkning. Flertallet mente at nemnda hadde ansett §§ 11 og 8 som alternative rettslige grunnlag for å kunne behandle personopplysninger. Jeg mener Høyesteretts flertall har misforstått PVN-2004-03 og vil med analysen forsøke å vise dette.

Høyesterett har uttalt seg om nemndas praksis, og jeg vil vurdere betydningen dette kan få for Datatilsynet, Personvernemnda og andre rettsanvendere. Hvordan nemnda forholder seg til kritikk er også et emne som vil bli tatt opp i avhandlingen.

⁴ Lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) av 14. april 2000 nr. 31.

1.2 Struktur, omfang og avgrensninger

Personvernemnda er klageorgan for vedtak fattet av Datatilsynet etter personopplysningsloven, men også andre lover. For eksempel gjelder forvaltningsloven og offentlighetsloven for Personvernemnda som for andre forvaltningsorganer, men dette blir ikke behandlet her. Avhandlingen vil begrenses til å omhandle personopplysningsloven. Annen lovgiving vil kun behandles for å belyse ulike sider ved personopplysningsloven. Europeisk lovgiving vil bare behandles i den grad det er relevant for problemstillingen.

Jeg vil starte avhandlingen i kapittel 2 med å se på hvordan personvernlovgivningen har utviklet seg i Norge gjennom de siste 35 år.

For å forstå personopplysningsloven er det viktig å forstå begrepene loven benytter seg av. Derfor har jeg i kapittel 3 beskrevet de sentrale begrepene som senere benyttes i avhandlingen.

Kapittel 4 og 5 omhandler Personvernemndas avgjørelser relatert til vilkåret om samtykke etter § 8. Jeg ser nærmere på hvordan nemndas praksis har utviklet seg, nylig virker å ha endret seg, og hvordan dette kan påvirke rettstilstanden i forvaltningen.

Analysen av Rt. 2013 s. 143 i kapittel 6 vil begrenses til å gjelde det Høyesterett skriver om forholdet mellom PVN-2004-03 og §§ 8 og 11 i personopplysningsloven.

Både §§ 8 og 11 er nært knyttet til § 9 som setter vilkår for behandling av sensitive personopplysninger. På grunn av avhandlingens omfang vil imidlertid ikke de spesielle hensynene som er knyttet til § 9 behandles.

Alle henvisninger i tekst og fotnoter til paragrafer er til personopplysningsloven om ikke annet er opplyst. Utelatelser i sitatet angis med tre prikker, slik: («Utelatelser i ... tre prikker»).

1.3 Rettskildebruk

1.3.1 Lovtekst

Avhandlingens tema er personopplysningsloven §§ 8 og 11, og drøftelsen vil i stor grad være knyttet til disse bestemmelsene. I den grad andre bestemmelser kan belyse problemstillinger vil også disse behandles.

1.3.2 Forarbeider

Personopplysningsloven har tre forarbeider, NOU 1997:19, Ot.prp.nr. 92 (1998-1999) og Innst.O.nr 51 (1999-2000). Avhandlingen er mest knyttet til odelstingsproposisjonen.

1.3.3 Rettspraksis

Det er svært lite relevant Høyesterettpraksis om personopplysningsloven § 8. Et unntak er dommen som er tema for oppgaven, Rt. 2013 s.143. Lagmannsrettens dom tidligere i saksgangen vil behandles i liten grad.

1.3.4 Forvaltningspraksis

Avhandlingen er knyttet til Personvernemnda, som er et forvaltningsorgan. Dermed vil nemndas praksis drøftes inngående, både knyttet til problemstillingen om samtykke og domsanalysen.

1.3.5 Europeisk lovgivning

EP/Rdir 95/46 EF (heretter Personverndirektivet) vil til en viss grad behandles siden personopplysningsloven gjennomfører direktivet.

1.3.6 Juridisk teori

Norsk juridisk teori har utviklet interesseteorien, som ble drøftet i kapittel 2. Jeg har først og fremst knyttet drøftelsen i avhandlingen til Johansen m.fl. (2001) og Schartum og Bygrave (2011).

2 Personvernlovgivningen

2.1 Personvernteori

Personvern kan beskrives på flere måter. Justisdepartementet valgte i forarbeidene⁵ til personopplysningsloven å fokusere på to beskrivelser av personvern; interesseteorien⁶ og ulike perspektiver på begrepet personvern. Personregisterlovutvalget⁷ (heretter Skaugeutvalget⁸) valgte å dele begrepet personvern inn i tre perspektiver; det integritetsfokuserte, beslutningsfokuserte og maktfokuserte personvernet.⁹ Inndelingen illustrerer personvern på ulike måter, og er ikke ment som en oppdeling av begrepet. Det integritetsfokuserte perspektivet knytter seg til den enkeltes behov for og ønske «*om å ha kontroll over opplysninger om seg selv*». ¹⁰ I det integritetsfokuserte perspektivet finner vi blant annet den kontekstuelle integritet, beskrevet som «*normer ... for hva som er relevant informasjon i ulik kontekster eller sammenhenger. Kontekstuell integritet blir ivaretatt når slike normer blir respektert*». ¹¹ Det vurderes som helt greit at tannlegen din skal ha tilgang til helseopplysninger, eller at arbeidsgiver har tilgang til skatteopplysninger om deg. Om forholdet hadde vært motsatt, ville du mest sannsynlig ikke følt at den kontekstuelle integriteten ble respektert.

Det beslutningsfokuserte perspektivet på personvern knytter seg til at både det private og offentlige bruker personopplysninger for å ta beslutninger om den enkelte, og bruken kan være hjemlet både i lov og avtale. Det blir dermed viktig å påse at innhenting og bruk eller behandling av personopplysninger skjer på en riktig måte. ¹²

Det maktfokuserte perspektivet er knyttet til tanken om at kunnskap er makt, «*i sin alminnelighet og spesielt over de menneskene som kunnskapen gjelder*». ¹³ Å begrense andres

⁵ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 19.

⁶ Også kalt interessemodellen.

⁷ Utvalg oppnevnt av Regjeringen 6/10-1995 for å utrede behovet for ny personvernlovgivning. Utvalget kom frem til NOU-1997-19.

⁸ Etter utvalgets leder Arne Skauge.

⁹ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 19.

¹⁰ I.c.

¹¹ Schartum og Bygrave (2011) s. 30.

¹² Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 19.

¹³ I.c.

kunnskap om en selv kan dermed hindre andre fra å komme i en maktposisjon ovenfor den enkelte.

De forskjellige perspektivene kan også slås sammen. Beslutningsperspektivet sammen med maktperspektivet vil være et eksempel på at makt også kan utøves uten at det er behov for å treffe beslutninger. Dersom du vet at arbeidsgiver har overvåkningskameraer i butikken der du jobber vil dette kunne gjøre at du begrenser eller endrer din adferd for å tekkes arbeidsgiver. Dette vil kunne ha en «*disiplinerende virkning*».¹⁴ Det kan være noe så enkelt som at du går fem minutter før fra lunsjpausen fordi «alle andre gjør det» og det vil legges merke til om du sitter igjen. I frykt for sanksjoner begrenser du derfor pausen du har krav på, selv om arbeidsgiver ikke har sagt at du i utgangspunktet gjorde noe galt.

Interessteorien er utviklet i norsk juridisk teori de siste 30 årene.¹⁵ Teorien blir beskrevet som «*en modell som beskriver de antatte interessene hos dem som blir registrert, dvs interessene bak personvernet*».¹⁶ Individuelle og kollektive interesser deler opp teorien. Teorien sier ikke noe om hvordan de forskjellige interessene skal vektes mot hverandre og andre interesser, men gir en oversikt over hva som kan være viktig å vurdere og hensynta for å kunne ivareta personvernet. En konkret vurdering i den enkelte sak avgjør hvordan interessene veies mot hverandre. De individuelle interessene omhandler retten man bør ha til å kontrollere personopplysninger om seg selv. Forarbeidene beskriver disse i stikkordsform som: «*diskresjon, fullstendighet, innsyn og privatlivets fred*».¹⁷ Disse interessene handler om at folk bør ha muligheten til å vurdere og å velge hvem som skal ha tilgang til personopplysninger om dem selv. Om folk har personopplysninger om deg og behandler dem, bør du også ha muligheten til å vite hvordan denne behandlingen skjer. De kollektive interessene omhandler retten en gruppe bør ha over informasjon om gruppens medlemmer. Stikkordene forarbeidene bruker for å beskrive de kollektive interessene er «*borgervennlig forvaltning, et robust samfunn og et begrenset overvåkningsnivå*».¹⁸

¹⁴ Schartum og Bygrave (2011) s. 35.

¹⁵ Ibid s. 41.

¹⁶ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 19.

¹⁷ I.c.

¹⁸ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 20.

2.2 Europeisk personvernlovgivning

Den enkeltes rett til vern av personopplysninger blir beskyttet av flere internasjonale konvensjoner, blant disse finner vi Verdenserklæringen om Menneskerettigheter,¹⁹ FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (heretter SP),²⁰ og Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen.²¹

2.2.1 EUs Personverndirektiv²²

Personverndirektivet er en del av EØS-avtalen, og er derfor folkerettslig bindende for Norge. Personopplysningsloven gjennomfører Personverndirektivet i Norge. Blant kravene direktivet stiller til medlemslandene, er kravet om at det enkelte land må ha et tilsynsorgan som passer på at lovgivningen gjennomføres på riktig måte.²³ Tilsynets oppgaver må utføres i «full uavhengighet».²⁴ Usikkerhet knyttet til om Datatilsynet var uavhengig nok gjorde at Personvernemnda ble opprettet²⁵ med personopplysningsloven, som trådte i kraft i 2001.

Direktivet var ikke formelt innlemmet i EØS-avtalen da Skaugeutvalget startet sitt arbeid. Siden direktivet etter departementets syn i hovedsak ga uttrykk for «*løsninger som fremmer et godt personvern*»²⁶, og de omstridte delene av direktivet²⁷ var regler som bare hadde

¹⁹ Se spesielt art. 12.

²⁰ Se spesielt art 17.

²¹ Se spesielt art 8.

²² EP/Rdir 95/46 EF. Sitater hentes fra den offisielle norske versjonen:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stprp/19992000/stprp-nr-34-1999-2000-/9.html?id=284480>

²³ EP/Rdir 95/46 EF art. 28 nr. 1 første ledd.

²⁴ Ibid art. 28 nr. 1 annet ledd.

²⁵ Se mer om dette i kapittel 2.2.1.

²⁶ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 15.

²⁷ Årsaken til at direktivet ikke var innlemmet i EØS-avtalen var uenighet knyttet til overføring av personopplysninger til utlandet.

«begrenset betydning for lovforslaget»²⁸ til personopplysningsloven, valgte departementet å knytte lovforslaget til direktivets regler.

2.3 Personvernlovgivningen i Norge

2.3.1 Personregisterloven

Personregisterloven trådte i kraft 1. januar 1980, og Datatilsynet ble opprettet høsten 1980. Personregisterloven opprettet Datatilsynet som et «frittstående organ underordnet Kongen»²⁹ og Justisdepartementet. Tilsynet ble tillagt vedtakskompetanse og myndighet til å kreve konsesjon. Etter personregisterloven var det fra Datatilsynets side en utstrakt bruk av konsesjon. Konsesjonsplikten var «omfattende».³⁰

Justisdepartementet var klageinstans for tilsynets avgjørelser. I forarbeidene viste departementet til lovutvalgets kommentar vedrørende bestemmelsen om Datatilsynet: «I den utstrekning Datatilsynet treffer enkeltvedtak forutsettes klagesaker avgjort i et departement, sammenlign forvaltningslovens §28 første ledd som utpeker nærmeste overordnede myndighet til klageinstans.»³¹ I tilfeller der Justisdepartementet var part i saken, ble «forberedelse av klagesaker for Statsråd»³² tillagt det daværende Forbruker- og administrasjonsdepartementet i 1986.

Uttrykket «frittstående» ligner «uavhengig» i personopplysningsloven. Begrepet skulle forstås slik at tilsynet var underordnet departementet, men ikke en del av det. Departementet hadde som klageinstans myndighet til å avgjøre klager på vedtakene Datatilsynet gjorde. Med instruksjonsmyndighet menes retten et offentlig organ har til å instruere underordnede organer i forvaltningen. Selv om departementet ikke hadde instruksjonsmyndighet over Datatilsynets vedtak fastslo Justisdepartementets lovavdeling at Datatilsynet «bare i meget

²⁸ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 15.

²⁹ Djønné m.fl. (1987) s. 37.

³⁰ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 53.

³¹ Ot.prp.nr.2 (1977-1978) s. 70.

³² Djønné m.fl. (1987) s. 37.

*beskjedent omfang kunne overprøve fagmyndigheters tolking av egne hjemler for innhenting av opplysninger».*³³

Departementet viste til lovutvalgets kommentar om underordningsforholdet mellom Datatilsynet og departementet: *«Det følger av underordningsforholdet til Kongen/departementet at Kongen/departementet bl.a. kan fastsette de organisatoriske bestemmelser som er nødvendige».*³⁴

Underordningsforholdet har også blitt tatt opp i juridisk teori. Det påpekes at underordningsforholdet har vært omstridt. Det forhold at Datatilsynet både skulle være et *«frittstående organ»* og et organ som var *«underordnet Kongen»* og departementet hadde *«et innslag av dualisme i sitt utgangspunkt. Dette inntrykket blir ytterligere bestyrket bl.a. ved at Datatilsynet ikke har hatt slik mulighet til å kontrollere overvåkingstjenestenes registreringer»*³⁵ sammenlignet med tilsvarende tilsynsmyndigheter i Sverige og Danmark.

Underordningsforholdet mellom Datatilsynet og departementet ble behandlet under arbeidet med det som skulle bli personopplysningsloven. Tilknyttet kravene som ble stilt til uavhengighet etter Personverndirektivet³⁶ uttalte departementet at Datatilsynets oppgaver *«i all hovedsak faller sammen med de oppgavene som etter direktivet skal utføres av tilsynsmyndigheten.»*³⁷ Mer problematisk var forholdet til departementet som klageinstans for Datatilsynet: *«Det synes imidlertid tvilsomt om det vil være forenlig med direktivets krav til uavhengighet å opprettholde en ordning der Justisdepartementet er klageinstans for Datatilsynets avgjørelser».*³⁸

2.3.2 Personopplysningsloven

Skaugeutvalget foreslo en ny lov som *«for en stor del»*³⁹ var formet etter Personverndirektivet. Loven er generelt utformet, og dette var et bevisst valg fra departementets side. De-

³³ Djønne m.fl. (1987) s. 37.

³⁴ Ot.prp.nr.2 (1977-1978) s. 70

³⁵ Bygrave (1997) s. 10. Forord av Helge Seip.

³⁶ EP/Rdir 95/46 EF art. 28.

³⁷ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 14.

³⁸ l.c.

³⁹ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 20.

partementet uttrykte at «reglenes nærmere innhold må fastlegges gjennom praksis».⁴⁰ Datatilsynet og Personvernemnda har, sammen med domstolene, utviklet reglenes innhold det siste tiåret.

Personopplysningslovens formålsparagraf er § 1. Lovens formål er å «beskytte» enkeltpersoner fra krenkelse av personvernet. Krenkelser loven er ment å beskytte mot skjer ved «behandling av personopplysninger».⁴¹ I tillegg skal loven forsøke å bidra til at personopplysninger⁴² om den enkelte blir «behandlet i samsvar med grunnleggende personvernhen-syn». Blant hensynene loven lister opp er behovet den enkelte kan ha for personlig integritet, privatlivets fred, og at personopplysningene som blir registrert har tilstrekkelig høy kvalitet. Dette siste kommer til uttrykk i § 27 i loven, som bestemmer at opplysninger om den registrerte som er «uriktige» og «ufullstendige» skal rettes «av eget tiltak» fra den behandlingsansvarliges⁴³ side, eller «på begjæring av den registrerte». Datatilsynet kan også dersom «tungtveiende personvern hensyn tilsier det» bestemme at rettingen skal skje ved sletting eller sperring av personopplysningene.

Personopplysningsloven § 3 om saklig virkeområde bestemmer at loven gjelder både for behandling som skjer «helt eller delvis» med elektroniske virkemidler, men også annen behandling dersom personopplysningene «inngår eller skal inngå i et personregister». Behandling for «rent personlige eller private forhold» er unntatt fra loven.

Personopplysningsloven opprettet med § 43 første ledd første punktum Personvernemnda som klageorgan for vedtak fattet av Datatilsynet. Personvernemnda ble opprettet fordi det var tvil om Datatilsynet var tilstrekkelig uavhengig av Justisdepartementet som klageorgan.⁴⁴ Departementet ønsket et klageorgan som ga klager muligheten til å prøve saken sin

⁴⁰ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 21.

⁴¹ Se kapittel 3.3 for beskrivelse av begrepet.

⁴² Se kapittel 3.1 for beskrivelse av begrepet.

⁴³ Personopplysningsloven § 2 nr. 4 definerer en behandlingsansvarlig som «den som bestemmer formålet med behandlingen av personopplysninger og hvilke hjelpemidler som skal brukes».

⁴⁴ Se kapittel 2.2.1 for mer om dette.

uten å behøve å gå til domstolene, og et klageorgan som kunne prøve Datatilsynets skjønnsutøvelse «*fullt ut*».⁴⁵ Dette har de fått gjennom Personvernemnda.

Personvernemnda er som Datatilsynet et «*uavhengig forvaltningsorgan*».⁴⁶ Med «*uavhengig*» menes at Regjeringen og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (heretter FAD), som Personvernemnda er underordnet, ikke har instruksjonsmyndighet over Personvernemndas enkeltavgjørelser.⁴⁷ Mangelen på instruksjonsmyndighet hindrer ikke Regjeringen fra å gi generelle regler om hvordan nemnda skal organiseres og hvordan saksbehandlingen skal være.⁴⁸ Regjeringen kan imidlertid ikke gi instrukser om skjønnsutøvelse eller lovtolkning. Syv medlemmer sitter i nemnda. Alle medlemmene blir oppnevnt av Regjeringen, med unntak av leder og nestleder som blir oppnevnt av Stortinget. Medlemmene sitter i nemnda i fire år, men har mulighet til å bli gjenoppnevnt for ytterligere fire år.⁴⁹ Eventuelle søksmål om Personvernemndas avgjørelser skal «*rettes mot staten ved Personvernemnda*».⁵⁰

Personvernemnda er et forvaltningsorgan. For domstolene er det «*ikke noe argument for at domstolene skal godta*»⁵¹ et vedtak at forvaltningsorganet har godkjent det. Forvaltningspraksis har liten egenverdi som rettskilde. Et vedtak med god støtte i forvaltningspraksis vil imidlertid kunne styrke vedtakets kraft som rettskilde. Som ellers ved tolkning av rettskilder vil praksis i tråd med for eksempel ordlyden kunne støtte ordlydstolkningens vekt som rettskilde. En forvaltningspraksis som strider mot andre rettskilder «*har som regel ingen sjanse til å bli godtatt*».⁵² Blant vurderingene som bør gjøres er i hvilken grad forvaltningspraksisen er «*fast, utbredt og varig*».⁵³ Spesialiserte forvaltningsorganer som Personvernemnda og Datatilsynet vil ofte være mer kunnskapsrike enn domstolene i det enkelte tema som kommer opp for domstolene. Det er derfor naturlig at domstolene vektlegger kunnska-

⁴⁵ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 91.

⁴⁶ § 43 første ledd annet punktum og § 42 første ledd in fine.

⁴⁷ § 43 første ledd in fine jf. § 42 første ledd in fine.

⁴⁸ § 43 in fine.

⁴⁹ § 43 andre ledd.

⁵⁰ § 43 femte ledd.

⁵¹ Eckhoff og Helgesen (2001) s. 233.

⁵² Eckhoff og Helgesen (2001) s. 234.

⁵³ Ibid s. 233.

pen og avveiningene forvaltningsorganet har gjort. En forvaltningspraksis vil også sjelden fravikes til ugunst for private parter.⁵⁴ I den grad Personvernnemnda, Datatilsynet eller andre refererer til den, vil også praksis etter personregisterloven være relevant forvaltningspraksis.

Personvernnemnda er et klageorgan, og tar dermed bare opp de sakene de får tilsendt av Datatilsynet. Dette fører til at nemnda ikke får noen særlig medbestemmelse over hvilke temaer og problemstillinger de fokuserer på. De har vektlagt dette gjentatte ganger i årsmeldingene sine, sist i årsmeldingen for 2012: «*Flere av sakene har vært prinsipielle. Personvernnemnda kan bare ta stilling til spørsmål i de foreliggende konkrete saker, men ser at klagesakene viser at det på flere områder er behov for en sektorovergripende rettspolitisk debatt.*».⁵⁵ Et eksempel på en vurdering av hvordan personvernet kan bli bedre ivaretatt er Personvernkommisjonen.⁵⁶

2.3.3 Sammenligning av personregisterlovens og personopplysningslovens klageordning

Etter personregisterloven benyttet Datatilsynet seg mye av konsesjoner for å påse at lovens regler ble etterfulgt. Konsesjonene «*innebar at mange interessekonflikter ble definert som en myndighetssak.*»⁵⁷ Generelle avveininger ble av Datatilsynet gjort på vegne av den enkelte. Med personopplysningsloven gikk man bort fra en utstrakt bruk av konsesjon. Enkeltpersoner fikk større ansvar for å ivareta sitt eget personvern, der man blant annet ved større bruk av samtykke selv må avveie de forskjellige interessene mot hverandre.

En av årsakene til at Personvernnemnda ble opprettet var at det var knyttet usikkerhet til om Justisdepartementet oppfylte kravene til «*full uavhengighet*» som klageorgan etter Personverndirektivet artikkel 28 nr. 1 annet ledd. Som tidligere nevnt er Personvernnemnda på samme måte som Datatilsynet et uavhengig forvaltningsorgan som er underordnet Regje-

⁵⁴ For mer om dette les Eckhoff og Helgesen s. 233 flg.

⁵⁵ http://www.personvernnemnda.no/vedtak/2012_arsmeld.htm

⁵⁶ Personvernkommisjonens mandat finnes her:

http://www.regjeringen.no/upload/FAD/Vedlegg/Statsforvaltning/Mandat_Personvernkommisjonen.pdf

⁵⁷ Schartum og Bygrave (2011) s. 44.

ringen og FAD. Foruten å være klageorgan har ikke nemnda noen myndighet over Datatilsynet.

Justisdepartementets praksis som klageorgan har blitt gjennomgått i juridisk teori.⁵⁸ Et overblikk over klagesakene viste at omtrent 20 prosent av klagesakene til Justisdepartementet gjaldt «*problemstillinger knyttet til samtykke som vilkår for registrering eller utlevering av personopplysninger*».⁵⁹ Til sammenligning omhandlet omtrent 16 prosent⁶⁰ av Personvernemndas klagesaker drøftelse av samtykke som rettslig grunnlag. «*Flertallet av disse sakene dreier seg om forskning, der samtykke stilles opp som forutsetning for deltagelse i ulike forskningsprosjekter*».⁶¹ I sammenheng med dette ser vi at de hyppigst brukte bestemmelsene i klagesakene til Justisdepartementet var §§ 10 og 11, som omhandler samtykke.⁶² Den samme trenden ser vi i Personvernemndas saker. Omtrent 28 prosent⁶³ av klagesakene Personvernemnda behandlet gjaldt §§ 8, 9 og 11 i personopplysningsloven.

I 20 prosent av klagesakene avgjorde Justisdepartementet «*fullstendig omgjøring av Datatilsynets vedtak*».⁶⁴ I rundt 60 prosent av disse tilfellene var «*omgjøringen hovedsakelig basert på en interesseavveining*»⁶⁵ etter §§ 10 og 11 i personregisterloven. Personvernemnda behandlet 134 klagesaker i perioden 2001 - 2012. Nemnda ga klager medhold i omtrent 29 prosent av klagesakene.⁶⁶ I 11 prosent⁶⁷ av klagesakene var det ingen klar vinner. Dette gjelder saker der erstatninger ble avkortet, saker ble sendt tilbake til Datatilsynet for ny behandling, eller der det ble satt tilleggskrav til avgjørelsen.

Bygrave skriver at med Justisdepartementet som klageorgan var det «*forholdsvis få tilfeller der omgjøringen av Datatilsynets vedtak skyldes uenighet mellom tilsynet og klageinstan-*

⁵⁸ Bygrave (1997).

⁵⁹ Ibid s. 25.

⁶⁰ 22 klagesaker.

⁶¹ Bygrave (1997) s. 25.

⁶² Ibid s. 26.

⁶³ 37 klagesaker.

⁶⁴ Bygrave (1997) s. 28.

⁶⁵ l.c.

⁶⁶ 39 klagesaker.

⁶⁷ 15 klagesaker.

*sen om tolking»*⁶⁸ av lovbestemmelser. Det samme inntrykket sitter jeg igjen med etter min analyse av Personvernemndas vedtak. I de tilfellene der Datatilsynet og Personvernemnda er uenige, skyldes dette ofte uenighet om interesseavveininger.

Forfatteren mente at Justisdepartementets klagebehandling for det meste hadde vært «ryddig og konsekvent».⁶⁹ Vedtakene var i det store og det hele fattet «i samsvar med tidligere praksis»⁷⁰, med unntak av to tilfeller. Her så det ut til at Justisdepartementet «endret på en praksis som delvis»⁷¹ hadde blitt etablert gjennom klagesaker. På samme måte oppfatter jeg Personvernemnda som ryddig og konsekvent; de har holdt seg til tidligere praksis i behandlingen av klagesaker. Avhandlingens kapittel 4 og 5 omhandler imidlertid et vedtak der Personvernemnda endret en praksis som hadde utviklet seg gjennom mange år med klagebehandling.

⁶⁸ Bygrave (1997) side 29.

⁶⁹ Ibid s. 30.

⁷⁰ l.c.

⁷¹ l.c.

3 Begrepsforklaring

3.1 Personopplysning

Personopplysninger defineres i personopplysningsloven § 2 første ledd nr. 1 som «*opplysninger og vurderinger som kan knyttes til en enkeltperson*». Personverndirektivet gir eksempler på hva som kan være med på å identifisere en enkeltperson; kjennetegn som er spesielle for personens «*fysiske, fysiologiske, psykiske, økonomiske, kulturelle eller sosiale identitet*».⁷² Med enkeltperson forstås fysiske personer, dermed vil en antitetisk fortolkning av ordlyden føre til at juridiske personer ikke er omfattet av personopplysningslovens beskyttelse. Det er altså kun enkeltpersoner som kan hevde rettigheter og få beskyttelse etter personopplysningsloven. Visse juridiske personer vil likevel bli omfattet av loven, idet Regjeringen kan gi regler om at «*loven eller enkelte bestemmelser gitt i eller i medhold av den skal gjelde for behandling av kredittopplysninger om andre enn enkeltpersoner*».⁷³ Ikke bare direkte opplysninger omfattes, også indirekte opplysninger om enkeltpersoner regnes som personopplysninger, jevnfør «*kan knyttes til*» i § 2 første ledd nr. 1. Dette støttes av personopplysningslovens lovkommentar, som skriver at «*opplysninger som indirekte identifiserer en enkelt person*» også skal regnes som en personopplysning.⁷⁴ Personverndirektivet⁷⁵ sier det samme. Indirekte personopplysninger er opplysninger som i utgangspunktet ikke kan anses som identifiserende, men som med enkle grep kan knyttes til personen. Et mobilnummer vil være en indirekte personopplysning der det ved inntasting av nummeret på en søketjeneste oppgis navn på eieren av nummeret. Nummeret er ikke en personopplysning, men blir det ved sammenstilling i søketjenesten.

Opplysninger anses bare som personopplysninger dersom de gjelder levende personer, da opplysninger om avdøde bare er personopplysninger i den utstrekning opplysningen «*kan knyttes til en levende person*».⁷⁶

⁷² EP/Rdir 95/46 EF art. 2 litra a.

⁷³ § 3 in fine.

⁷⁴ Johansen m.fl. (2001) s. 68.

⁷⁵ EP/Rdir 95/46 EF art. 2 litra a.

⁷⁶ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 102.

Personopplysningslovens begrep «*personopplysning*» er videre enn forvaltningslovens tilsvarende begrep «*personlige forhold*». ⁷⁷ Opplysninger som bevisst er utelatt fra forvaltningslovens regler om taushetsplikt ⁷⁸ er eksplisitt nevnt i forarbeidene. ⁷⁹ Blant annet er opplysninger om fødested, personnummer og bopel personopplysninger etter personopplysningsloven, men opplysningene er ikke «*personlige forhold*» som forvaltningen «*plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til*» etter forvaltningsloven. ⁸⁰

3.2 Registrert

En registrert defineres i personopplysningsloven § 2 nr. 6 som «*den som en personopplysning kan knyttes til*». Med dette forstås den en personopplysning omhandler, den som kan identifiseres av opplysningene. Departementet ønsket en uttrykkelig definisjon av begrepet, i motsetning til hva som er tilfellet i Personverndirektivet fordi begrepet brukes i hele personopplysningsloven.

Både opplysninger som er ordnet i et register og opplysninger som ikke er det vil indikere at en person er registrert. Det viktigste for å avgjøre om man har med en registrert person å gjøre er om personopplysninger er «*innsamlet og oppbevart*». ⁸¹ Idet definisjonen ikke setter noen vilkår for hvor den registrerte må være bosatt eller ha registrert sitt statsborgerskap må en slutte seg til at også utlendinger bosatt i Norge kan være registrerte etter loven. ⁸²

3.3 Behandling av personopplysninger

Behandling av personopplysninger defineres i personopplysningsloven § 2. nr. 2 som «*enhver bruk av personopplysninger*». Bestemmelsen kommer også med en ikke uttømmende

⁷⁷ Forvaltningsloven § 13 annet ledd første punktum.

⁷⁸ I.c.

⁷⁹ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 102.

⁸⁰ Forvaltningsloven § 13 første ledd.

⁸¹ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 103.

⁸² Schartum og Bygrave (2011) s. 144.

liste⁸³ med eksempler på behandling av personopplysninger: *«innsamling, registrering, sammenstilling, lagring og utlevering eller en kombinasjon av slike bruksmåter»*.

Begrepet *«behandling av personopplysninger»* ble innført med personopplysningsloven og er en *«nyskaping»*⁸⁴ i loven. Den tidligere personregisterloven⁸⁵ var sterkt knyttet til bruken av personregistre. Viktig etter personregisterloven var om opplysninger var systematisk lagret i et register, slik at opplysningene var lett å gjenfinne. Personregister blir for øvrig definert i personopplysningsloven § 2 nr. 3 som *«registre, fortegnelser m.v. der personopplysninger er lagret systematisk slik at opplysninger om den enkelte kan finnes igjen»*. Slik systematisk lagring er ikke alltid nødvendig for å gjenfinne informasjon i dagens samfunn. På denne bakgrunn ble begrepet innført med den nye loven.⁸⁶ *«Behandling av personopplysninger»* er dermed ment å være et utvidende begrep sett i forhold til personregisterlovens begrep. Definisjonen er ment å ha samme innhold som Personverndirektivets definisjon⁸⁷, selv om *«bestemmelsen har fått en noe enklere utforming»*.⁸⁸ Det viktige i personopplysningslovens forstand for å avgjøre om det er snakk om en *«behandling av personopplysninger»* er om behandlingen av opplysninger er formålsbestemt, om *«den utføres for å oppnå et bestemt resultat»*.⁸⁹

Både behandling med og uten elektroniske hjelpemidler er omfattet av loven, men behandling uten elektroniske hjelpemidler er bare omfattet om personopplysningene *«inngår eller skal inngå i et personregister»*.⁹⁰ Personopplysninger som behandles manuelt, og ikke systematisk registreres, er dermed ikke omfattet av personopplysningsloven.

§ 11 omhandler grunnkravene som må være oppfylt for å kunne behandle personopplysninger. Første ledd litra a-e lister opp krav til hva en behandlingsansvarlig *«skal sørge for»*.

⁸³ Jevnfør «f.eks.» i personopplysningsloven § 2 nr. 2.

⁸⁴ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 102

⁸⁵ Personregisterloven (1978).

⁸⁶ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 23.

⁸⁷ EP/Rdir 95/46 EF art. 2 litra b.

⁸⁸ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 102.

⁸⁹ l.c.

⁹⁰ § 3 første ledd.

Vilkårene er kumulative, det vil si at alle vilkårene må være oppfylt for at behandlingen av personopplysninger skal være lovlig.

Litra a bestemmer at personopplysninger bare kan behandles om «*dette er tillatt etter § 8 og § 9*» i loven. Personopplysningsloven § 8 oppstiller tre alternative vilkår som må være oppfylt for at en behandling av personopplysninger skal være tillatt. Behandlingen må enten baseres på samtykke, lovhjemmel eller være nødvendig for å oppfylle et av seks alternative grunnlag. Lovhjemmel vil si at «*det er fastsatt i lov at det er adgang til slik behandling*».⁹¹ Eksempel på lovhjemmel finnes i SI-loven som bestemmer at «*Personopplysningsloven gjelder for Statens innkrevingssentral*» med mindre noe annet blir bestemt ved lov eller i medhold av lov.⁹² Loven har imidlertid ikke trådt i kraft når avhandlingen skrives. «*Hjemmelsskravet er relativt, slik at det kreves klarere hjemmel jo større personvernsmessige konsekvenser behandlingen kan få*».⁹³ Behandling med lovhjemmel må også oppfylle kravene i § 11 i personopplysningsloven.

Litra b i § 11 første ledd krever at opplysningene som skal behandles kun kan «*nyttes til uttrykkelig angitte formål*». Disse formålene må være «*saklig begrunnet*» i virksomheten til den behandlingsansvarlige. En naturlig språklig forståelse av ordlyden «*uttrykkelig angitt*» tilsier at formålet ikke kan være spesielt utydelig, generelt eller vagt, og videre at formålet ikke bør angis videre enn nødvendig. En kan altså ikke utvide formålet i tilfelle det skulle oppstå situasjoner man ikke vurderte da formålet ble satt. Formålet satt av behandlingsansvarlig må være «*tilstrekkelig konkret og avgrenset til at det skaper åpenhet og klarhet om hva behandlingen skal tjene til*».⁹⁴ § 11 litra b stiller strengere krav til formålsangivelsen enn §§ 8 og 9 i personopplysningsloven.⁹⁵

Personopplysningsloven § 11 første ledd litra c setter videre som vilkår at personopplysningene som blir behandlet ikke senere brukes til «*formål som er uforenlig med det opprinnelige formålet med innsamlingen*». Her ser man betydningen av tydelige formål. Vage og

⁹¹ § 8.

⁹² SI-loven § 6.

⁹³ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 108.

⁹⁴ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 113-114.

⁹⁵ Ibid s. 114

generelle formål vil kunne føre til at innsamlede opplysninger brukes i flere sammenhenger enn den registrerte så for seg, fordi det nye formålet lett kan innfortolkes i det gamle. Ved å kreve uttrykkelig angitte formål, og kreve at ny behandling må være forenelig med det opprinnelige formålet behandlingsansvarlig har oppgitt, vil man forhåpentligvis lett kunne skille gamle fra nye formål. Dette vil også kunne gjøre behandlingsansvarlig mer bevisst på hvordan formålsangivelsen blir skrevet, og hva som er omfattet av den. I tilfellene der samtykke er det aktuelle behandlingsgrunnlag vil dette gjøre det lettere å ta stilling til om man skal samtykke i en behandling eller ikke. Et klarere angitt formål vil gjøre det lettere å vite hva man samtykker i, noe som kan føre til at flere vil gi sitt samtykke. Det er «*ikke noe selvstendig argument*»⁹⁶ at opplysningene allerede er samlet inn i en annen sammenheng. Dersom formålet ikke er forenelig med det opprinnelige kan ikke personopplysningene behandles. Vurderingen av om et nytt formål kan anses å være forenelig med det opprinnelige er naturlig nok noe som må avgjøres konkret fra sak til sak. Personvernemnda uttaler at «uforenelig» etter deres skjønn må «*tolkes som 'i strid med' det opprinnelige formålet*».⁹⁷

§ 11 første ledd litra c gir uttrykk for finalitetsprinsippet. Høyesterett skriver om prinsippet i tilknytning til Personverndirektivet: «*Dette prinsippet, som er nedfelt i artikkel 6 første ledd bokstav b ... regnes internasjonalt som et fundamentalt og viktig prinsipp på personopplysningsrettens område*».⁹⁸ Det hadde dermed «*formodningen mot seg*» at dette prinsippet skulle få liten selvstendig betydning i sammenheng med § 8, slik Tingretten og Lagmannsretten hadde kommet til tidligere i saksgangen.

Forarbeidene skriver at vilkåret i litra c vil utgjøre en «*viktig begrensning*»⁹⁹ i muligheten til å gjenbruke innsamlede personopplysninger, og anser adgangen til gjenbruk for andre formål enn de opprinnelige som et «*sentralt og viktig spørsmål*».¹⁰⁰ Dersom det nye formålet ikke er forenelig med det opprinnelige formålet, og dermed ikke oppfyller vilkåret i litra c, må den behandlingsansvarlige starte en ny innsamling og behandling av personopplysninger som oppfyller vilkårene i § 11. Lovhjemmel vil gjøre gjenbruk forenelig med det

⁹⁶ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 113

⁹⁷ PVN-2012-07.

⁹⁸ Rt. 2013 s. 143 avs. 47, se kapittel 6.

⁹⁹ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 63 og 113.

¹⁰⁰ Ibid s. 63.

opprinnelige formålet.¹⁰¹ Andre ledd i § 11 presiserer første ledd litra c, og gjør det klart at gjenbruk av opplysninger for «*historiske, statistiske eller vitenskapelige formål*» er forenelig med de opprinnelige formålene behandlingsansvarlig hadde ved innsamlingen av personopplysningene. Begrensningen ligger i om samfunnsinteressen i behandlingen «*klart overstiger*» ulempene for den enkelte registrerte ved å gjenbruke opplysningene. Ordlyden tyder på at det skal en del til før den enkeltes personverninteresser vinner frem over samfunnsnyttens.

Unntaket etter første ledd litra c er om den registrerte samtykker i videre behandling av personopplysningene. Da ligger det ingen begrensninger i at nye formål skal være forenelig med det opprinnelige for at personopplysningene skal kunne behandles.

Vilkåret etter litra d i § 11 første ledd er at personopplysningene må være «*tilstrekkelige og relevante*» sett i sammenheng med formålet for behandlingen. Vurderingen av om opplysningene er relevante må gjøres konkret i hvert enkelt tilfelle. Kravet om relevans utelukker innsamling av unødvendige personopplysninger. Om formålet kan nås ved å samle inn «*færre eller andre, og kanskje mindre sensitive, opplysninger enn de planlagte*»¹⁰² anses ikke opplysningene å være relevante nok. Kravet om at opplysningene skal være tilstrekkelige tilsier at dersom resultatet av behandlingen skal ha noe for seg bør behandlingen baseres på opplysninger som er så korrekte og fullstendige som mulig. Dette er spesielt viktig for den registrerte selv.

Litra e i § 11 første ledd setter vilkår om at personopplysninger må være «*korrekte og oppdatert*», og at behandlingsansvarlig ikke sitter på opplysningene lenger enn det som anses å være «*nødvendig ut fra formålet med behandlingen*». Vilkåret «*har nær sammenheng*»¹⁰³ med vilkåret i litra d om at personopplysningene må være relevante for behandlingen.

Henvisningen til §§ 27 og 28 i litra e gjør at den behandlingsansvarlige ikke bare må rette eller slette personopplysninger dersom den registrerte informerer om at opplysningene er «*uriktige, ufullstendige eller som det ikke er adgang til å behandle*».¹⁰⁴ Den behandlingsan-

¹⁰¹ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 113.

¹⁰² Johansen m.fl. (2001) s. 121.

¹⁰³ Johansen m.fl. (2001) s. 122.

¹⁰⁴ § 27 første ledd første punktum.

svarlige må «*av eget tiltak*» påse at opplysningene stemmer. Den behandlingsansvarlige har med andre ord en plikt til å påse at opplysninger om den registrerte er korrekte og oppdaterte.

3.4 Samtykke

Samtykke blir definert i personopplysningsloven § 2 nr. 7 som «*en frivillig, uttrykkelig og informert erklæring fra den registrerte om at han eller hun godtar behandling av opplysninger om seg selv*». Samtykke er et av de tre alternative vilkårene som etter § 8 må være til stede for at det skal være adgang til å behandle personopplysninger etter loven. Samtykke er også et av de rettslige grunnlagene etter blant annet § 9 om sensitive personopplysninger i loven. Viktigheten av den enkeltes rett til å råde over opplysninger om seg selv blir gjentatte ganger poengtert både i forarbeider og juridisk teori. Dette fremheves gjerne som en begrunnelse for at samtykke skal være det prioriterte behandlingsgrunnlaget.¹⁰⁵

En legaldefinisjon av samtykke er nytt med personopplysningsloven. Begrepet ble benyttet i personregisterloven, men en beskrivelse manglet. Legaldefinisjonen tilsvarer Personvern-direktivets¹⁰⁶, som omtaler samtykke som «*enhver frivillig, spesifikk og informert viljesyt-ring*».

Personvernemndas mindretall uttalte i PVN-2007-07: «*Hovedprinsippet i personopplysningsloven er at den enkelte skal ha kontroll over opplysninger om seg selv. Derfor er samtykke hovedgrunnlag for behandling av personopplysninger*».

Samtykket må være gitt av den registrerte selv. For personer som ikke har samtykkekompetanse vil dette bety den registrertes verge. Advokat dr. juris Rolf Riisnæs har kommentert kravet til samtykke og vurderingen av om det er den registrerte selv som samtykker: «*I kravet til samtykke må det antakelig innfortolkes et krav til tilfredsstillende autentisering, det vil si en tilfredsstillende bekreftelse av at det er rette vedkommende som har samtykket i den aktuelle behandlingen. Hvis det ikke er rette vedkommende som har samtykket, er kravet til*

¹⁰⁵ Se kapittel 4, under drøftelsen av PVN-2004-01.

¹⁰⁶ EP/Rdir 95/46 EF art. 2 litra h.

samtykke ikke oppfylt, og det foreligger derfor heller ikke lovlig behandlingsgrunnlag» etter samtykkealternativet i § 8.¹⁰⁷

Samtykket må gis «*frivillig*». Et samtykke gitt under tvang er derfor ikke et samtykke etter loven, og vil ikke binde den registrerte. Personvernemnda vurderte i en sak Datatilsynets behandling av en klage for en person som søkte om drosjeløyve. Personvernemnda drøftet frivillighetskravet i det den påpekte at siden det var «*tale om å innhente informasjon om en søker som søker er pålagt å fremlegge, må frivillighetskravet innebære at det må foreligge et alternativ til samtykke. Alternativet til samtykke må i denne saken være å selv legge frem de samme dokumentene som samtykkeskjemaet spesifiserer. Det er derfor Personvernemndas oppfatning at vilkåret om frivillighet kun er oppfylt dersom løyvesøker har valget mellom disse to alternativene.*».¹⁰⁸ Dermed var ikke samtykket ansett å være gitt frivillig, idet kommunen måtte gi søker muligheten til å fremlegge informasjonen selv. Dersom man utsettes for sanksjoner om man ikke samtykker, vil samtykket ikke bli ansett som frivillig. «*En negativ følge trenger trolig ikke å fremstå som en sanksjon; det må være nok at den faktisk følger som en konsekvens av det manglende samtykket.*».¹⁰⁹

Samtykket må være «*uttrykkelig*», det må ikke foreligge noen tvil om at den registrerte faktisk har samtykket i behandlingen av personopplysninger. Det må «*klart og utvetydig*»¹¹⁰ fremgå av erklæringen at det faktisk samtykkes, hvem samtykket er rettet mot (hvem som er behandlingsansvarlig) og hva slags behandling av personopplysninger det samtykkes til. Det foreligger ingen formkrav, slik at en kan samtykke både muntlig og skriftlig. På grunn av bevis hensyn vil det være mest hensiktsmessig for en behandlingsansvarlig at et samtykke skjer skriftlig, idet bevisbyrden for uoverensstemmelser tilligger den behandlingsansvarlige.¹¹¹

Samtykket må være «*informert*», det betyr at den behandlingsansvarlige har ansvar for at den registrerte vet hva vedkommende samtykker i. Datatilsynet har uttrykt at følgende in-

¹⁰⁷ Merknad til § 2 nr. 7 på lovdatas nettsider.

¹⁰⁸ PVN-2009-16.

¹⁰⁹ Schartum og Bygrave (2011) s. 162.

¹¹⁰ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 103.

¹¹¹ I.c.

formasjon som et minstekrav må være med når man skal informere en mulig registrert om forskningsprosjekter: *«prosjektets formål, hvem som har finansiert prosjektet, hvem som er prosjektleder, prosjektansvarlig og hvem som er prosjektmedarbeidere, og hvem av disse som har tilgang på personidentifiserbar data, hvor opplysningene skal innsamles fra, hvordan opplysningene samles inn, at det er frivillig å være med, retten til å trekke seg på et hvilket som helst tidspunkt uten at dette skal få konsekvenser for den enkelte, hva som skjer med opplysningene ved prosjektavslutning, muligheten til å bli forelagt spørreskjema hvis man opptrer som verge, en gjennomgang av alle deler av prosjektet, hvorvidt prosjektet trenger tillatelse fra noen, og i så fall til hva»*.¹¹² Listen er lang, og den behandlingsansvarlige bør holde tungen rett i munnen for å være sikker på å oppfylle Datatilsynets krav. Det skal dermed noe til for å hevde at et samtykke er tilstrekkelig informert, og dermed oppfyller kravene etter § 2 nr. 7. Denne listen gjelder imidlertid for forskning, og ikke for samtykker generelt. Det er vanskelig å si om det er mulig å generalisere ut fra denne uttalelsen.

Et samtykke kan til enhver tid trekkes tilbake, det er ikke noe i veien for at en registrert endrer mening når vedkommende får tenkt seg om. Behandlingen av personopplysninger må dermed opphøre. Om ikke den behandlingsansvarlige kan knytte behandlingen opp til et annet rettslig grunnlag, må opplysningene slettes. Departementet skriver i tilknytning til samtykke i § 8 i forarbeidene at det må *«legges til grunn»*¹¹³ at behandling ikke kan fortsette om samtykket trekkes tilbake. Behandlingen som skjedde mellom avgivelse og tilbaketrekking av samtykket *«vil imidlertid fremdeles være lovlig»*.¹¹⁴

Kollektivt samtykke vil si at andre samtykker på vegne av den som skal registreres, for eksempel der en arbeidsgiverorganisasjon samtykker i at opplysninger om helseforhold kan behandles av et forsikringsselskap. Det skal noe til for at et slikt samtykke skal være gyldig. Et slikt samtykke vil kun oppfylle kravene dersom *«omstendigheten rundt innmeldingen i organisasjonen gjør at innmeldingen i seg selv tilfredsstiller kravet til samtykke»*.¹¹⁵ Jevnført med opplistingen av hva som skal til for å tilfredsstille kravene til informert samtykke ved forskningsprosjekter ser man at det dermed vil stilles ganske strenge beviskrav fra for

¹¹² Johansen m.fl. (2001) s. 74-75.

¹¹³ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 108.

¹¹⁴ l.c.

¹¹⁵ Johansen m.fl. (2001) s. 76.

eksempel organisasjonen til å kunne dokumentere at et medlem har gitt fra seg sin samtykkekompetanse. Personvernemnda har ikke uttalt om kollektive samtykker kan oppfylle kravene til uttrykkelige samtykker. Datatilsynet har imidlertid uttalt seg. Under fanen regelverk på nettsiden sin¹¹⁶ har de lagt ut en mal på en godkjent konsesjonssøknad i forbindelse med forsikring. Der skriver de om uttrykkelige samtykker: «*Passivt samtykke godtas ikke. Kollektive samtykker godtas i utgangspunktet heller ikke ... Den registrerte må selv foreta en aktiv handling som viser at vedkommende faktisk ønsker at behandlingen av personopplysningene skal skje*». Dermed blir det en konkret vurdering i den enkelte sak. Om situasjonen der personen ga fra seg samtykkekompetansen, for eksempel innmelding i en organisasjon, oppfyller vilkårene til samtykke etter § 2 nr. 7 og personen har vært tilstrekkelig aktiv under innmeldingen bør antageligvis det kollektive samtykket godkjennes. Schartum og Bygrave påpeker at uavhengig av problemene som kan oppstå ved å forsøke å avtale bort samtykkekompetansen, «*står lovgiver fritt til å fastsette slike kollektive ordninger i særlov*».¹¹⁷

3.5 Nødvendig

I personopplysningsloven § 8 første ledd er et av de tre alternative vilkårene at behandlingen av personopplysninger må være «*nødvendig*» for å oppfylle seks alternative interesser listet opp i litra a-f. Blant disse er «*å utføre en oppgave av allmenn interesse*» i litra d, og «*at den behandlingsansvarlige eller tredjepersoner som opplysningene utleveres til kan vareta en berettiget interesse, og hensynet til den registrertes personvern ikke overstiger denne interessen*» i litra f.

En ofte sitert uttalelse i forarbeidene er denne: «*Behandling av personopplysninger bør i størst mulig utstrekning baseres på samtykke fra den registrerte, selv om den også kan hjemles i de grunnlagene som oppstilles i bokstavene a-f. ... vil man ved å basere behandlingen på samtykke unngå mulig tvil om de mer skjønnsmessige vilkårene i bokstavene a til f er oppfylt*».¹¹⁸ Samtykke ble dermed delvis innført for å unngå uklarheter knyttet til tolk-

¹¹⁶ http://www.datatilsynet.no/Global/05_regelverk/Konsesjoner/Konsesjon_forsikring.pdf

¹¹⁷ Schartum og Bygrave (2011) s. 163.

¹¹⁸ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 108.

ningen av nødvendighetsalternativet. Hva som ligger i begrepet «*nødvendig*» er imidlertid ikke lett å forstå ut av forarbeidene, og det ville gjort vurderingen lettere om de hadde uttalt på hvilket grunnlag man skal basere tolkningen.

Juridisk teori har vurdert det «*nærliggende*»¹¹⁹ å tolke begrepet i samsvar med praksis i den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen (heretter EMD). EMD har lagt til grunn at det må være snakk om et påtrengende samfunnsmessig behov («*pressing social need*») som må være forholdsmessig sett i forhold til behandlingens formål («*proportionate to the legitimate aim pursued*»). Juridisk teori peker videre på at det inn i «*nødvendig*» er tolket effektivitetsbetraktninger av EU-domstolen, knyttet til personverndirektivet 7 litra e. Det er imidlertid usikkert om effektivitetsbetraktningene kun kan knyttes til § 8 litra e, «*å utøve offentlig myndighet*», eller om det kan legges til grunn også for de andre alternativene.¹²⁰ Kommentartutgaven skriver at litra f er «*en slags sekkepost*»¹²¹ for behandlinger som mangler hjemmel i noen av de andre alternativene, eller behandlingsalternativene samtykke og lov-hjemmel. Interesseavveiningen knyttet til litra f er et av behandlingsgrunnlagene som kan skape flest konflikter, da det i bestemmelsen legges opp til en konkret vurdering. Hva som kan anses som en «*berettiget interesse*» vil variere fra sak til sak. Noe av det mest problematiske er at det er den behandlingsansvarlige selv som i utgangspunktet skal gjøre interesseavveiningen og vurdere den eller de registrertes hensyn opp mot sine egne hensyn. Departementet påpeker at Datatilsynet vil ha «*et særlig ansvar for å gi råd og veiledning*»¹²² om interesseavveiningen siden det vil være vanskelig for den enkelte behandlingsansvarlige å vurdere bestemmelsens grenser. Datatilsynet, og Personvernemnda som tilsynets klageorgan, vil dermed være de som utvikler bestemmelsens innhold gjennom praksis.

Et eksempel på at Personvernemnda utvikler bestemmelsens innhold finner man i PVN-2005-10. Personvernemnda tolket her blant annet inn et krav om at også tredjeperson må ha et rettslig grunnlag: «*Til tross for at personopplysningsloven § 8 litra f synes å omfatte videregivelse av opplysninger til tredjepart, tolker Personvernemnda bestemmelsen slik at*

¹¹⁹ Schartum og Bygrave (2011) s. 165.

¹²⁰ For mer om dette, les Schartum og Bygrave (2011) s. 165 og henvisningene til EU-domstolen og andre kilder.

¹²¹ Johansen m.fl. (2001) s. 103.

¹²² Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 109.

det ikke er tilstrekkelig at den behandlingsansvarlige ... har et behandlingsgrunnlag. Også tredjepart ... som blir behandlingsansvarlige for de mottatte opplysningene, må ha et behandlingsgrunnlag».

4 Drøftelse av samtykke som hovedregel

Departementet ga i odelstingsproposisjonen¹²³ uttrykk for at samtykke er viktig for personvernet og den enkeltes mulighet til å råde over opplysninger om seg selv. Selvråderetten er på denne bakgrunn et klart utgangspunkt i personopplysningsloven. I personregisterloven derimot, var konsesjon et uttrykk for en forhåndsvurdering av Datatilsynet om hvilke avveininger som var fornuftige å gjøre av hensyn til personvernet. Kan samtykke også skade personvernet, eller er det udelt positivt å legge den enkeltes personvern i vedkommendes egne hender?

I teorien er tanken om den enkeltes selvråderett over egne opplysninger et godt utgangspunkt. Enkeltpersoner får større medbestemmelsesrett over hvilke opplysninger andre skal behandle om dem. De står fritt til å gi fra seg opplysninger til hvem de vil, men også til å nekte å gi fra seg opplysninger. I praksis er det ikke nødvendigvis så enkelt. Eksempelvis viste en europeisk undersøkelse om barns bruk av sosiale medier¹²⁴ at 20 prosent av norske barn mellom 9 og 12 år har åpen profil på Facebook. Jeg vil ikke gå inn på det faktum at det er snakk om mindreårige, eller problemene knyttet til Facebooks personvernvilkår. Det er verdt en avhandling alene. Eksempelen illustrerer at personer vil samtykke i behandling av personopplysninger, selv om de ikke nødvendigvis ser konsekvensene av samtykket når det avgir det. Den store mengden valg man stadig må ta om samtykke, ikke minst på internett, gjør at folk blir litt for vant til å trykke på «Jeg aksepterer disse vilkårene»-knappen. Dette beskriver Lee Bygrave som «*samtykketretthet – en tilstand der kravet til å avgi samtykke dukker opp så ofte at folk rett og slett blir trette av kontinuerlig å måtte ta stilling*».¹²⁵ Samtykketretthet kan føre til at personer vilkårlig samtykker til behandling av personopplysninger uten å faktisk ta stilling til forespørselen. Dette er det motsatte av lovgivers uttrykte intensjoner med personopplysningsloven.

I PVN-2004-01 (heretter STAMI-saken) drøftet Personvernemnda forholdet mellom samtykke- og nødvendighetsvilkårene i personopplysningsloven § 8, og uttalte for første gang at samtykke skal anses som hovedregelen blant de tre rettslige grunnlagene i § 8. Person-

¹²³ Ot.prp.nr.92 (1998-99).

¹²⁴ <http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/ShortSNS.pdf>

¹²⁵ <http://folk.uio.no/lee/oldpage/articles/Selvbestemmelse.pdf>

vernemndas sak omhandlet en klage fra STAMI – Statens Arbeidsmiljøinstitutt på Datatilsynets vedtak. STAMI søkte om vilkårsfri konsesjon for å behandle sensitive personopplysninger for to av de fem underprosjektene til et forskningsprosjekt. Personene det skulle innhentes opplysninger om skulle ikke kontaktes direkte. I stedet skulle de sensitive personopplysningene hentes inn fra blant annet Kreftregisteret. Flere betydningsfulle offentlige og private aktører støttet prosjektet. Personvernemnda vurderte saken og klagen ble tatt til følge. Datatilsynet hadde «kompetanse til å gi konsesjon for oppfølgingsprosjektet 'Konsesjon for delstudie 1 og 2 – Statens Arbeidsmiljøinstitutt –STAMI'».

Under overskriften «*Forholdet mellom samtykke og nødvendighetsbegrunnelse*» drøftet nemnda om de tre behandlingsgrunnlagene skulle anses som likestilte. I saken viste Datatilsynet til personopplysningsloven forarbeider.¹²⁶ I forarbeidene redegjorde Justisdepartementet for lovforslagets § 8. Bestemmelsen departementet redegjorde for er ikke bestemmelsen Skaugeutvalget foreslo, men tilsvarer artikkel 7 i Personverndirektivet: «*Behandling av personopplysninger bør i størst mulig utstrekning baseres på samtykke fra den registrerte, selv om den også kan hjemles i de grunnlagene som oppstilles i bokstavene a-f. For det første vil dette styrke den registrertes muligheter til å råde over opplysninger om seg selv. For det annet vil man ved å basere behandlingen på samtykke unngå mulig tvil om de mer skjønsmessige vilkårene i bokstavene a til f er oppfylt*». ¹²⁷ Nemnda støttet seg til forarbeidenes uttalelser om hensynet til at den enkelte skal ha størst mulig kontroll over opplysninger om seg selv, og uttalte at dette henger «*sammen med den enkeltes autonomi som borger i samfunnet*».

Personvernemnda uttalte videre at Datatilsynets syn ble styrket av helseregisterloven, der det fremgår at for behandling av helseopplysninger skal samtykke være utgangspunktet «*hvis ikke annet er bestemt i eller i medhold av lov*». ¹²⁸ Bestemmelsen i helseregisterloven viser til personopplysningslovens bestemmelser om konsesjon og vilkår for behandling av sensitive personopplysninger. Helseopplysninger «*kan bare behandles elektronisk når dette er tillatt*» ¹²⁹ etter personopplysningsloven §§ 33 og 9. I denne konteksten vil dette i følge

¹²⁶ Ot.prp.nr.92 (1998-99) s. 108

¹²⁷ Ibid s. 108

¹²⁸ Helseregisterloven § 5 tredje ledd.

¹²⁹ Helseregisterloven § 5 første ledd.

nemnda bidra til å «*understreke at prinsippet om at behandling av personopplysninger som hovedregel skal baseres på samtykke*».¹³⁰ Videre konstaterer nemnda at «*Det forhold at samtykke er hovedregelen*»¹³¹ ikke gjør at man kan avvike fra nevnte hovedregel og velge å benytte nødvendighetsvilkåret i stedet. Nemnda mente derimot det betød at «*alternativet med nødvendighetsbegrunnelser ikke er likestilt med samtykke, slik at den behandlingsansvarlige står fritt til å velge en nødvendighetsbegrunnelse av rene hensiktsmessighetsbetraktninger fremfor å bygge på samtykke*».¹³² Personvernemnda avrundet drøftelsen med å si at for «*at man skal kunne gjøre et avvik fra hovedprinsippet, må det derfor foreligge en begrunnelse*».¹³³ Denne begrunnelsen kan ikke «*bare være en ren hensiktsmessighetsbetraktning*».¹³⁴ Det er ikke tilstrekkelig at det passer best for den behandlingsansvarlige å forankre behandlingen i for eksempel alternativet om «*berettiget interesse*» etter § 8 første ledd litra f fordi det er økonomisk lønnsomt og tidsbesparende å slippe å hente inn samtykke fra de registrerte i forkant av et prosjekt, «*selv om slike begrunnelser selvsagt også må vurderes konkret i forhold til den enkelte sak*».¹³⁵

Ikke lenge etter fulgte nemnda opp sine uttalelser i en ny sak. I PVN-2004-03 viste nemnda til drøftelsen av forholdet mellom samtykke og nødvendighet i STAMI-saken før den konstaterte at det kan «*gjøres unntak fra kravet om samtykke*»¹³⁶ dersom de nødvendige betingelsene er oppfylt. Spørsmålet er altså om den berettigede interessen er sterk nok til å kunne begrunne et unntak fra hovedregelen om samtykke. I andre omgang kommer spørsmålet om interesseavveining mellom den berettigede interessen og personverninteressene for den enkelte. Saken gjaldt personopplysningsloven § 8 første ledd litra f, altså bestemmelsen om at behandlingen av personopplysninger må være «*nødvendig*» for å «*vareta en berettiget interesse*». Det var snakk om gjenbruk av opplysninger, da Posten Norge AS ville bruke tidligere innsamlede opplysninger i en annen sammenheng enn det opplysningene var hen-

¹³⁰ PVN-2004-01.

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

¹³³ Ibid.

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ PVN-2004-03.

tet inn for. Datatilsynet tillot ikke Posten å «forankre utleie av adresselister»¹³⁷ i § 8 litra f, og Posten Norge AS klaget inn saken til Personvernemnda. Datatilsynet fikk medhold. I en drøftelse etter personopplysningsloven § 11 første ledd litra c avviste Personvernemnda at det var mulig å «forankre utleie av adresselister» i § 8 litra f, siden det nye formålet ikke var forenelig med det opprinnelige. Nemnda konkluderte derfor med at samtykke fra den registrerte måtte foreligge. De uttalte at det ikke er «noe unntak fra kravet om samtykke ved gjenbruk»,¹³⁸ i motsetning til om det var en sak etter § 8 i loven. I slike sammenhenger «åpner personopplysningsloven § 8 for alternativer til samtykke».¹³⁹ Problemet ble løst ved at nemnda anså behandlingen av personopplysninger som en ny behandling, med et nytt formål, og det var i denne sammenhengen nemnda refererte til sin tidligere avgjørelse i STAMI-saken.

Saksforholdet i PVN-2005-08 var dette: Kreftregisteret hadde søkt Datatilsynet om forlenging av konsesjon til flere forskningsprosjekter, og fått delvis avslag. Avslagene ble påklaget til nemnda. Forskningsprosjektene som ble påklaget til nemnda skulle studere kreftrisikoen i aluminium- og mineralullindustrien. I saken var det snakk om personopplysninger innhentet tidligere (gjenbruk). Kreftregisteret mente opplysningene, også de sensitive, kunne gjenbrukes uten å innhente nytt samtykke. Datatilsynet krevde at Kreftregisteret sendte ut informasjonsskriv til de berørte der det ble informert om studien og muligheten til å trekke seg. Kreftregisteret fikk medhold i saken. Personvernemnda åpnet sin drøftelse av behandlingsgrunnlaget med å si at det finnes «tre alternative grunnlag»¹⁴⁰ dersom man vil gjennomføre behandling av personopplysninger etter § 8. Dette kan tyde på at nemnda ikke så samtykke som en hovedregel, men snarere så de tre behandlingsgrunnlagene som likestilte. Videre i avgjørelsen siterte imidlertid nemnda STAMI-saken og sin egen drøftelse av forholdet mellom samtykke- og nødvendighetsvilkårene der. Nemnda sa at selv om «vurderingen må være konkret i den enkelte sak»¹⁴¹, ga de tidligere avgjørelsene det vises til¹⁴²

¹³⁷ PVN-2004-03.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ PVN-2005-08.

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² PVN-2004-01 og PVN-2004-02.

«anvisning på de prinsipper som den konkrete vurdering bygger på».¹⁴³ Uttalelsene i blant annet STAMI-saken ble her ansett som viktige tolkningsprinsipper for nemnda selv. Som tidligere nevnt konkluderte nemnda der med at samtykke var å anse som hovedregelen, og at det måtte begrunnes om man ønsket å avvike fra denne regelen. Personvernemnda anså nå dette som prinsipper som var en del av vurderingen i den enkelte sak.

«Hovedregelen i personopplysningsloven § 8 er samtykke», uttalte nemnda klart og tydelig i PVN-2005-09. Her anså nemnda det ikke lenger nødvendig å vise til tidligere avgjørelser for å underbygge sitt syn. Det kan virke som om de på dette tidspunktet anså prinsippet som avklart. Prinsippet var satt, og forholdet mellom samtykke og nødvendighet ble ikke drøftet nærmere. Klagen omhandlet Det Mosaiske Trossamfunds (heretter DMT) bruk av overvåkningskameraer. Datatilsynet hadde pålagt DMT å fjerne ett av de tretten kameraene de hadde på eiendommene sine, og krevde opptak slettet etter syv dager. Dette ble gjort etter at Datatilsynet hadde mottatt klager på DMTs kamerabruk, og hadde hatt befaring på området. Nemnda drøftet §§ 8, 9 og 11 i personopplysningsloven, og ga delvis medhold til begge parter. Nemnda slo fast at samtykke ikke var praktisk mulig i denne saken. Senere i avgjørelsen kom nemnda imidlertid til at samtykke krevdes når det gjaldt overvåking av privat eiendom. Den enkeltes personvern hensyn slo derfor sterkere ut enn den berettigede interessen etter § 8 litra f.

I PVN-2005-10 var saksforholdet dette: Subaru Norge påklaget Datatilsynets vedtak om å slette kundeopplysninger. Subaru Norge mottok opplysningene for å oppfylle sine forpliktelser som importør. Det problematiske i saken var at Subaru Norge videresendte opplysningene til andre forhandlere. Datatilsynet mente praksisen var ulovlig. Personvernemnda ga Datatilsynet medhold i det, og ga også noen føringer for den videre saksbehandling da de stadfestet Datatilsynets vedtak.

Personvernemnda slo fast at «hovedregelen» i personopplysningsloven § 8 krever at dersom en behandlingsansvarlig skal behandle personopplysninger må de «bygge på samtykke slik dette er definert i personopplysningsloven § 2 nr 7».¹⁴⁴ Henvisningen til § 2 i person-

¹⁴³ PVN-2005-08.

¹⁴⁴ PVN-2005-10.

opplysningsloven er nødvendig da et spørsmål i saken er om samtykket kunne anses som frivillig i lovens forstand.

PVN-2006-01 omhandlet en sak der Datatilsynet hadde fått en henvendelse fra en person som hadde oppdaget nedsettende karakteristikk om sin familie på et nettsted. Vedkommende henvendte seg til Datatilsynet for å få dem fjernet. Datatilsynet avsluttet behandlingen av saken da de ved opprettelse av kontakt med den ansvarlige for nettsiden ble fortalt at opplysningene var fjernet fra siden. Klager klaget på Datatilsynets avgjørelse om å avslutte behandlingen av klagen. Da personopplysningsloven ikke gir muligheter for å sanksjonere ulovlig behandling av personopplysninger som har opphørt, ga Personvernemnda Datatilsynet medhold. Dette er en kortfattet nemndavgjørelse, og det var også drøftelsen av samtykke som hovedregel. Idet nemnda konkluderte med at *«personopplysningene ble publisert uten lovlig behandlingsgrunn»*, sa de i en leddsetning at *«hovedregelen er samtykke»*. Samtykke som hovedregel har på dette tidspunkt blitt et godt innarbeidet prinsipp, og blir ikke lenger drøftet av nemnda.

I PVN-2007-02 ønsket Bibliotek-Systemer AS å opprette en korrelasjonsdatabase for å utvikle en ny tjeneste til kundene sine. Denne databasen skulle knytte tidligere lånte titler sammen slik at bibliotekstjenesten kunne anbefale lignende titler til kundene. Om personvernulempene knyttet til den aktuelle behandlingen av personopplysninger uttalte nemnda at selv om den så på ulempene som små, måtte man *«holde seg til hovedregelen om samtykke som behandlingsgrunnlag»*.¹⁴⁵ Nemnda sa videre at *«samtykke skal kreves fordi samtykke er det primære behandlingsgrunnlag»*. Her har altså nemnda gått enda et stykke lenger i bruken av regelen, og sier at det faktum at samtykke anses som hovedregel er et argument i seg selv for å kreve samtykke som behandlingsgrunnlag. Prinsippet om samtykke som hovedregel var her knesatt av Personvernemnda. Klager, som argumenterte for å benytte seg av personopplysningsloven § 8 første ledd litra d¹⁴⁶ som behandlingsgrunnlag, hevdet at om samtykke ble benyttet som grunnlag ville dette kunne føre til at tjenesten bygget på et ikke-representativt utvalg av befolkningen. Nemnda avviste dette, og begrunnet det med at dersom *«det skulle vise seg å være så vanskelig å få samtykke, vil dette i seg selv være et argument som synes å vise at personvernulempene oppleves som ikke ubetydeli-*

¹⁴⁵ PVN-2007-02.

¹⁴⁶ «å utføre en oppgave av allmenn interesse».

ge». ¹⁴⁷ Var ikke ordningen ønsket av kundene den var ment å hjelpe, var det ikke noen grunn til å presse frem en slik løsning. Personvernemnda ga klager medhold i saken, men med den betingelse at det ble innhentet samtykke fra hver enkelt bruker.

Personvernemnda drøftet rettslig grunnlag etter personopplysningsloven i tilknytning til ekomloven i PVN-2007-07. Opplysningen Online er en nummersøkingstjeneste på nett som mottok informasjon fra nettsiden ung1881.no om hvem som var bruker i motsetning til eier av mobilabonnement. På bakgrunn av denne informasjonen endret Opplysningen Online søkeresultatene på siden til å reflektere bruker når man søkte opp et telefonnummer. Tidligere var det kontaktinformasjon om eier som hadde dukket opp på siden. Datatilsynet vedtok at Opplysningen Online måtte innhente samtykke før de publiserte denne informasjonen. Opplysningen Online klaget inn vedtaket til Personvernemnda. Under dissens ga Personvernemnda Datatilsynet medhold i saken.

Nemnda startet drøftelsen av behandlingen av personopplysninger med å konstatere at hovedregelen er at «*behandling av personopplysninger skal bygge på samtykke*» ¹⁴⁸ fra den registrerte. Det faktum at abonnenten etter ekomforskriften ¹⁴⁹ må samtykke for at informasjon om bruker kan registreres på opplysningstjenester, styrket etter nemndas syn «*argumentet for at hovedregelen om samtykke etter personopplysningsloven § 8 må legges til grunn*». ¹⁵⁰ Nemndas flertall så «*ingen grunn til å avvike fra hovedregelen om samtykke*» ¹⁵¹, da de var enige med Datatilsynet i interesseavveiningen i saken. Nemnda siterte så sin uttalelse i STAMI-saken om forholdet mellom hovedprinsippet samtykke og nødvendighet. Flertallet gjentok igjen at samtykke er hovedregelen, og at hovedregelen «*bygger på en tanke om at man skal ha kontroll over sine egne opplysninger*». ¹⁵² Det dissenterende nemndmedlemmet var uenig i sak, men ikke uenig i hva som var det primære behandlingsgrunnlag etter § 8 i personopplysningsloven. «*Hovedprinsippet i personopplysningsloven er*

¹⁴⁷ PVN-2007-02.

¹⁴⁸ PVN-2007-07.

¹⁴⁹ Ekomforskriften § 6-3.

¹⁵⁰ PVN-2007-07.

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Ibid.

*at den enkelte skal ha kontroll over opplysninger om seg selv. Derfor er samtykke hovedgrunnlag for behandling av personopplysninger».*¹⁵³

Juridisk teori peker også i retning av at samtykke er hovedregelen, uten at det nødvendigvis sies i så klare ordelag som hos nemnda. I *Personvern i informasjonssamfunnet* skriver forfatterne at behandlingsalternativet samtykke fremstår «*som det sentrale*».¹⁵⁴ De fortsetter med å si at det forhold «*at kravene er strenge, kan lett innebære at den som ønsker å behandle personopplysninger, må finne et alternativt grunnlag for behandlingen*».¹⁵⁵ Denne uttalelsen kan forstås slik at forfatterne mener at utgangspunktet og hovedregelen skal være samtykke. De skriver imidlertid videre at det er «*uklart i hvilken grad det eksisterer noen prioriteringsrekkefølge, særlig om det eksisterer en plikt til å forsøke å innhente samtykke før en eventuelt påberoper seg en nødvendighetsgrunn*».¹⁵⁶ De ser disse alternativene opp mot hverandre i lys av hvor viktig selvbestemmelsesretten og samtykket er for både Personverndirektivet og personopplysningsloven. Forfatterne viser til STAMI-saken når de konkluderer med at nemnda har «*avgjort at hensynet til den enkeltes autonomi representerer et hovedprinsipp etter personverndirektivet og den norske implementeringen av direktivet*».¹⁵⁷ Bruk av nødvendighetsvilkåret etter denne avgjørelsen kan bare «*skje når dette er begrunnet*»¹⁵⁸, idet en aktivt må begrunne hvorfor en velger å benytte seg av et av alternativene i litra a-f i § 8 i personopplysningsloven i stedet for å innhente samtykke fra den registrerte.

I personopplysningslovens kommentarutgave¹⁵⁹ viser forfatterne til lovgivers intensjon når de skriver at «*behandling av personopplysninger i størst mulig grad skal baseres på samtykke*».¹⁶⁰ Dette gjør de under overskriften «*Hovedregel: samtykke eller lovhjemmel*» som allerede kan tyde på en konstatering av at samtykke skal anses å være det primære behandlingsgrunnlag. Det forhold at behandlingsgrunnlaget lovhjemmel samtidig nevnes som ho-

¹⁵³ PVN-2007-07.

¹⁵⁴ Schartum og Bygrave (2011) s. 161.

¹⁵⁵ I.c.

¹⁵⁶ Schartum og Bygrave (2011) s. 166.

¹⁵⁷ I.c.

¹⁵⁸ Ibid s. 167.

¹⁵⁹ Johansen m.fl. (2001) s. 97.

¹⁶⁰ L.c.

vedregel svekker ikke dette argumentet, da lovhjemmel nok uansett vil brukes der det finnes. Spørsmålet om hovedregel knyttes først og fremst opp til om man har et valg mellom samtykke- og nødvendighetsvilkåret, eller om det er et av vilkårene som må gjennomgås først. Forfatterne i boka viser til Datatilsynets praksis i henhold til den tidligere personregisterloven, og skriver at samtykke skal *«altså være det viktigste grunnlaget for all behandling av personopplysninger»*.¹⁶¹

Under en merknad¹⁶² til § 7-27 i Personopplysningsforskriften sies det klart: *«At samtykke er den klare hovedregel for behandling av personopplysninger følger direkte av personopplysningsloven § 8 og § 9. I den grad personvernombudene skal kunne akseptere unntak fra hovedregelen forventes at forskeren begrunner behovet for dette på en tilfredsstillende måte. Begrunnelsen vil være et viktig element i Datatilsynets etterkontroll»*. Bestemmelsen gjelder behandling av personopplysninger i forbindelse med forskningsprosjekter.

Personvernemnda behandlet ingen saker som omhandlet spørsmålet om samtykke som hovedregel etter PVN-2007-07 før i PVN-2012-01. I denne tidsperioden hadde det øyensynlig skjedd endringer hos Personvernemnda. Saksforholdet var som følger: Datatilsynet oppdaget under tilsyn ved Rettsmedisinsk institutt ved Universitetet i Oslo at instituttet behandlet sensitive personopplysninger. Dette skjedde under en medisinstudents arbeid med sin masteroppgave. Datatilsynet anmodet instituttet om å søke konsesjon for behandlingen av personopplysningene, noe instituttet også gjorde.

Søknaden ble avslått av Datatilsynet. Rådet for taushetsplikt og forskning og riksadvokaten vurderte prosjektet og opphevet taushetsplikten. Datatilsynet hadde i sin vurdering til nemnda skrevet at *«Datatilsynet fremhever at samtykke er hovedregelen for behandling av personopplysninger»*.¹⁶³ Det ble vist til både forarbeider, Personvernemndas STAMI-sak, hensynet til den enkeltes autonomi som et viktig prinsipp etter Personverndirektivet og tilsvarende norsk lovgivning som støtte for dette synet.

Personvernemnda tok klagen til følge, og slo fast at prosjektet hadde behandlingsgrunnlag etter personopplysningsloven §§ 8 litra f og § 9 litra h. Nemnda var ikke enig med Datatil-

¹⁶¹ Johansen m.fl. (2001) s. 98.

¹⁶² Merknaden tilføyd ved forskrift 6. mai 2005 nr. 408, jf. Forskrift 24. april 2008 nr. 396.

¹⁶³ PVN-2012-01.

synet, som «synes å legge til grunn at behandlingsgrunnlag som hovedregel skal være samtykke».¹⁶⁴ Nemnda påpekte at etter en naturlig språklig forståelse «fremstår de ulike behandlingsgrunnlagene (samtykke, lov eller nødvendig) som likeverdige».¹⁶⁵ Nemnda kunne heller ikke se at forarbeidene la noen føringer i retning av samtykke som hovedregel. Her skriver Justisdepartementet at behandlingen av personopplysninger «bør i størst mulig utstrekning baseres på samtykke fra den registrerte».¹⁶⁶ I følge nemnda var ikke uttalelsene i odelstingsproposisjonen å forstå som en «rettslig normering, men som en hensiktsmessighetsbetraktning. Rettslig sett må de ulike behandlingsgrunnlagene derfor behandles som likestilte».¹⁶⁷ Hensiktsmessig er i ordboka beskrevet som noe «som virker etter sin hensikt», noe som er «formålstjenlig»,¹⁶⁸ mens en betraktning kan forstås som en vurdering. En hensiktsmessighetsbetraktning vil dermed kunne forstås som en vurdering av om noe er formålstjenlig eller virker etter sin hensikt. Dette vil være noe annet enn en rettslig normering, et forsøk på å styre adferden i en retning. Nemnda mente altså nå at departementet ikke hadde forsøkt å legge noen føringer for hvordan man skulle forholde seg til samtykke som rettslig grunnlag. I stedet mente nemnda at de hadde ønsket å si noe om hvordan det var hensiktsmessig å gå frem. En hensiktsmessighetsbetraktning vil nok ikke være så ulik en rettslig normering i denne sammenhengen. En uttalelse fra departementet under lovforberedelsen om hvordan det ville være hensiktsmessig å tolke lovbestemmelser vil formodentlig ha en normerende effekt på rettsanvendere.

Nemnda anså at samtykke «i det store antall saker»¹⁶⁹ ville være det mest naturlige behandlingsgrunnlaget. Dette var fordi lovhjemmel- og nødvendighetsvilkåret fremsto «med et snevrere anvendelsesområde»¹⁷⁰, ikke fordi det må «foreligge en begrunnelse» slik de uttalte i STAMI-saken. Nemnda drøfter ikke hvorvidt de anser at de har endret syn på samtykke som det primære behandlingsgrunnlaget. Det ser imidlertid ut til at de kan ha tatt til seg noe av kritikken Peter Blume har kommet med. De viser selv til at Blume har kritisert

¹⁶⁴ PVN-2012-01.

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Ot.prp. nr. 92 (1998-99) s. 108.

¹⁶⁷ PVN-2012-01.

¹⁶⁸ <http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=hensiktsmessig&bokmaal=+&ordbok=bokmaal>

¹⁶⁹ PVN-2012-01.

¹⁷⁰ Ibid.

nemnda for «å ha lagt for stor vekt på samtykke som behandlingsgrunnlag».¹⁷¹ Blume skriver om nemndas bruk av samtykke: «Som det fremgår af nævnets afgørelser betragtes samtykke som det primære behandlingsgrundlag».¹⁷² Videre viser Blume til nemndas avgjørelse i STAMI-saken og skriver at bruken av samtykke som hovedregel ikke fremstår «særligt tydeligt af personopplysningslovens §§ 8 og 9» all den tid samtykke ikke konsekvent gis forrang i Personverndirektivets medlemsland. Nemnda viser selv til Blumes uttalelse om Personverndirektivets artikkel 7 og 8: «giver ikke efter min vurdering, modsat som indiceret bl.a. i nævnets afgørelse i PVN 2004/01, samtykke forrang».¹⁷³

¹⁷¹ PVN-2012-01.

¹⁷² Blume (2009) s. 13.

¹⁷³ l.c.

5 Betydningen av at personvernemnda har endret syn på samtykke som rettslig grunnlag

Da personvernemnda skrev sin årsmelding for 2012¹⁷⁴ drøftet de ikke om de hadde endret synet på samtykke som rettslig grunnlag. Dette var i motsetning til årsmeldingen for 2004 der de skrev om STAMI-saken: «*Av dei tre alternative grunngevingane i personopplysningsloven § 8 sluttar Personvernemnda seg til Datatilsynets tolking av loven, som gir samtykke prioritet. Men Personvernemnda tolkar loven slik at dersom det ligg føre tilstrekkelig grunngeving for å avvike frå hovudregelen, kan dette gjerast*».¹⁷⁵ I årsmeldingen for 2005 skrev de om PVN-2005-08 at de «*presiserte at samtykke frå den registrerte er hovudregelen, og at ein berre kan vike frå denne regelen når det ligg føre tungtvegande omsyn*».¹⁷⁶ At nemnda hadde konstatert en hovedregel anså de at var verdt å kommentere i flere årsmeldinger. Imidlertid har ikke nemnda kommentert at de i PVN-2012-01 ga klart uttrykk for at de har snudd i synet på samtykke som hovedregel. Nemnda har i åtte år fremsatt samtykke som en klar hovedregel. Det er beklagelig at de ikke drøfter sin egen rolle i utviklingen av denne regelen før de avviser den.

Som tidligere nevnt anser nemnda at samtykke fortsatt vil bli brukt som behandlingsgrunnlag i de fleste saker. Dermed vil konsekvensen av ny praksis muligens ikke bli så merkbar. Hensynet om at den enkelte skal ha størst mulig selvråderett over opplysninger om seg selv vil etter min mening bli svekket om rettsanvenderne tolker § 8 i tråd med Personvernemndas nye syn. Et samtykke må være «*frivillig, uttrykkelig og informert*»¹⁷⁷ for å godtas som rettslig grunnlag. Der den behandlingsansvarlige anser det som mindre sannsynlig at personen vil samtykke om vedkommende får tilstrekkelig informasjon, vil det være lettere å velge nødvendighetsalternativet. Det samme vil gjelde ved forskjellige typer forskningsprosjekter. Der man før har måttet sende ut samtykkeskjemaer til mange personer, vil man nå lettere kunne forsøke å begrunne behandlingen i et annet alternativ. Det behøver ikke ligge

¹⁷⁴ http://www.personvernemnda.no/vedtak/2012_arsmeld.htm

¹⁷⁵ <http://www.regjeringen.no/nn/dep/fad/dokument/proposisjonar-og-meldingar/stortingsmeldingar/20042005/stmeld-nr-40-2004-2005-/7.html?id=407969>

¹⁷⁶ <http://www.regjeringen.no/nn/dep/fad/dokument/proposisjonar-og-meldingar/stortingsmeldingar/20062007/stmeld-nr-8-2006-2007-/7.html?id=332341>

¹⁷⁷ Se kapittel 3.4 for beskrivelse av begrepet.

noen onde hensikter bak dette. I PVN-2005-08 argumenterte Kreftregisteret mot utsendelse av samtykkeskjemaer med at motivasjonen til de tidligere registrerte «*kan være mindre nå enn da de var i aktivt arbeid i industrien. Dette kan gjøre at det oppstår skjevheter i data-materialet, som vil gjøre det vanskelig eller umulig å trekke korrekte slutninger*».¹⁷⁸ Personvernemnda beskrev Kreftregisterets argument: innsendelse av samtykkeskjemaer vil «*kunne føre til frafall fra kohorten*».¹⁷⁹ Manglende svar betyr imidlertid ikke alltid at man ikke vil være med. Man kan glemme å sende inn svarkonvolutt, eller tenke at «min deltakelse ikke er så viktig i det store bildet. Det er sikkert mange andre som svarer».

Siden man ikke lenger vil trenge en begrunnelse for å velge bort samtykke som behandlingsgrunnlag, vil man dermed lettere kunne velge § 8 litra f og unngå kontakt med dem man vil registrere opplysninger om. Dette er uheldig sett i forhold til den hyppig siterte uttalelsen fra odelstingsproposisjonen om at behandling av personopplysninger «*i størst mulig utstrekning*»¹⁸⁰ bør være basert på samtykke.

Jo flere vurderinger som er knyttet opp til klare vilkår, jo lettere vil det bli å vurdere i etterkant. Om det foreligger et gyldig samtykke vil som tidligere nevnt først og fremst være tilknyttet stikkordene «*frivillig, uttrykkelig og informert*».¹⁸¹ Dette er en vurdering som i de fleste tilfeller vil være relativt enkel. Var det snakk om tvang da den registrerte samtykket? Har den registrerte klart og tydelig samtykket? Er den registrerte godt nok informert om hva han har samtykket i? En vurdering av om et av alternativene etter nødvendighetsvilkåret i § 8 er oppfylt vil som nemnda skriver være mer skjønnspreget. Allerede «*nødvendig*» leder an til en skjønnspreget vurdering. Hva som ligger i begrepet har jeg beskrevet i kapittel 3.5. Hvor nødvendig er det at behandlingen skjer i den enkelte sammenheng? En inngående tolkning av de forskjellige alternativene i litra a-f faller utenfor avhandlingens omfang. Imidlertid vil ordlyden i noen av litraene klart tyde på at en vurdering etter disse alternativene vil bli skjønnsmessig. Den registrertes «*vitale interesser*» i litra c er det ikke umiddelbart lett å skjønne hva er, det samme vil kunne sies om litra d, «*å utføre en oppgave av allmenn interesse*». Som tidligere nevnt anses litra f å være alternativet man går til om

¹⁷⁸ Se kapittel 4.

¹⁷⁹ PVN-2005-08.

¹⁸⁰ Ot.prp.nr.92 (1998-99) s. 108.

¹⁸¹ Se kapittel 3.4.

man ikke har lovhjemmel eller samtykke. Lovteksten legger selv opp til en skjønnsmessig interesseavveining. Å åpne opp for mer omfattende bruk av dette rettslige grunnlaget støtter ikke lovgivers syn om å «*unngå mulig tvil*»¹⁸² i behandlingen av personopplysninger.

Likebehandlingsprinsippet, også kalt likhetsprinsippet, er et prinsipp i forvaltningen som skal sørge for at like saker skal behandles likt.¹⁸³ Dette fremmer i lengden den enkeltes mulighet til å forutsi sin egen rettsstilling. I saker som gjelder personopplysningsloven vil dette særlig gjelde behandlingsansvarlige, som kan vurdere Datatilsynet og Personvernemndas saksgang før de bestemmer hvordan de skal forholde seg til lovens regler. Siden Datatilsynet og Personvernemnda følger likebehandlingsprinsippet, vil de etter beste evne ha forsøkt å behandle like saker likt. Prinsippet er ikke i veien for at forvaltningsorganer, som Personvernemnda, endrer praksisen sin på grunnlag av en konkret vurdering om at den skal endres. Prinsippet er til for å hindre at forvaltningsorganers saksbehandling blir tilfeldig, noe som kan motvirke usaklig forskjellsbehandling. Dette hindrer ikke at hver sak vurderes konkret. I PVN-2012-01 avvek nemnda fra en fast praksis med samtykke som hovedregel. Dette er de i sin fulle rett til, men av hensyn til likebehandlingsprinsippet hadde det vært ønskelig om dette hadde blitt drøftet klarere. Det må ses på som positivt at nemnda tok til seg blant annet kritikken fra Peter Blume i 2009,¹⁸⁴ og la seg på en linje som er mer i tråd med forståelsen av Personverndirektivet i direktivets andre medlemsland. Dette gjorde nemnda første gang de fikk spørsmålet opp til vurdering etter kritikken. Imidlertid vil den manglende drøftelsen av bruddet med den faste praksisen kunne skape usikkerhet blant behandlingsansvarlige som har forholdt seg til denne praksisen de siste åtte årene.

¹⁸² Ot.prp.nr.92 (1998-99) s. 108.

¹⁸³ Jusleksikon (2005) s. 173.

¹⁸⁴ Blume (2009).

6 Analyse av Rt. 2013 s. 143

6.1 Innledning

Jeg velger å analysere dommen ved å gå gjennom Høyesteretts uttalelser, i motsetning til å analysere den enkelte rettskildefaktor hver for seg. Jeg vil starte med å introdusere og oppsummere dommen, før jeg går inn på analysen. I hvilken grad en rettsstridig handling skal kunne vektlegges ved en erstatningsutmåling er interessant, men dette faller utenfor avhandlingens tema. Jeg vil derfor ikke behandle spørsmålet om erstatning.

A anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Landsorganisasjonen i Norge (LO) erklærte partshjelp for A mens Datatilsynet bidro med et skriftlig innlegg til belysning av allmenne interesser som ble berørt i saken, begge i medhold av tvisteloven.

Lagmannsrettens dom¹⁸⁵ konkluderte med at Avfallsservice AS (heretter Avfallsservice) ikke hadde hjemmel i verken personopplysningsloven § 11 første ledd litra c eller § 8 litra f for gjenbruk av personopplysninger. A ble ikke tilkjent oppreisningserstatning etter § 49.

Saken for Høyesterett gjaldt oppreisningserstatning etter personopplysningsloven § 49. A var sagt opp på bakgrunn av at arbeidsgiver, Avfallsservice, hadde sammenstilt data fra timelister med GPS-logg uten samtykke fra A. Ved denne sammenstillingen hadde arbeidsgiver oppdaget at A jukset med timelistene og krevde utbetalt overtid han ikke hadde rett på. A hevdet denne sammenstillingen var i strid med personopplysningsloven. Høyesterett knyttet drøftelsen opp til §§ 8 og 11 i personopplysningsloven og kom til at As rettigheter etter loven var krenket. Interesseavveiningen etter § 49 førte imidlertid ikke til at A fikk tilkjent oppreisningserstatning.

6.1.1 Partenes anførsler

A mente Avfallsservice hadde krenket personopplysningsloven § 11 første ledd litra c, og hevdet dette var tilstrekkelig til å gi han krav på oppreisningserstatning etter § 49. Han mente den nye behandlingen av allerede innsamlede personopplysninger, gjenbruket, var til et annet formål enn det han opprinnelig hadde samtykket til. § 11 litra c omhandler gjen-

¹⁸⁵ Hålogaland lagmannsretts dom av 3. mai 2012.

bruk av innsamlede personopplysninger. Med mindre den registrerte samtykker kan personopplysningene «*ikke brukes senere til formål som er uforenlig med det opprinnelige formålet med innsamlingen*». Det var enighet om at samtykke ikke var innhentet for gjenbruket av personopplysningene. Det forhold at § 11 første ledd litra c var krenket, mente A gjorde at § 8 litra f ikke kunne gi hjemmel, idet kravene etter begge bestemmelsene må være oppfylt for at en behandling skal være lovlig. Subsidiært hevdet han at nødvendighetsvilkåret etter § 8 litra f ikke var oppfylt, siden de ansatte ikke kunne forutse den nye bruken av personopplysningene.

Avfallsservice hevdet på sin side at behandlingen av personopplysninger var lovlig, idet det nye formålet ikke skilte seg «*nevneverdig*»¹⁸⁶ fra det opprinnelige formålet. Avfallsservice mente at gjenbruket, og ulempene det måtte medføre for de ansattes personvern, var rimelig sett i forhold til fordelene Avfallsservice oppnådde ved kontrollen. De hevdet at gjenbruket var lovlig etter § 11 første ledd litra c i personopplysningsloven. Avfallsservice hevdet at § 8 litra f var et selvstendig rettslig grunnlag. De pekte på at kontrollen ikke hadde vært vedvarende, men kun et enkeltstående tilfelle. Videre mente de at gjenbruket ikke var et betydelig inngrep i sentrale rettsgoder. De mente at mangelen på drøftelser med de ansatte om gjenbruket etter arbeidsmiljølovens regler, ikke medførte at personopplysningsloven § 8 f sine regler var brutt. Subsidiært hevdet Avfallsservice at vilkårene for oppreisningserstatning ikke var oppfylt, og at hvis Høyesterett kom til at vilkårene var oppfylt måtte erstatningen settes lavt.

Oppreisningserstatning etter personopplysningsloven § 49 er knyttet til behandling av personopplysninger «*i strid med*» loven. Dermed måtte Høyesterett vurdere om Avfallsservice hadde brutt loven når de behandlet personopplysninger. Som tidligere nevnt hevdet Avfallsservice at § 8 litra f er et «*selvstendig grunnlag*» for behandling av personopplysninger etter loven. Bestemmelsen sier at personopplysninger bare kan behandles når det er «*nødvendig*» for «*at den behandlingsansvarlige eller tredjepersoner som opplysningene utleveres til kan vareta en berettiget interesse, og hensynet til den registrertes personvern ikke overstiger denne interessen*». A var uenig i dette, og hevdet at vilkårene etter både §§ 11 og 8 må være oppfylt for at en behandling skal være lovlig.

¹⁸⁶ Rt. 2013 s. 143 avs. 30.

6.2 Rettskildebruk

6.2.1 Flertallets rettskildebruk

På bakgrunn av informasjon fra arbeidsgiver hadde de ansatte samtykket i innsamlingen av personopplysninger til ett formål, «å bedre administrasjonen og driften av selskapets oppgaver».¹⁸⁷ Lovligheten av denne bruken ble ikke bestridt, idet de ansatte hadde samtykket. Spørsmålet for Høyesterett var om den nye bruken av opplysningene, gjenbruket, hadde det samme formålet eller om det måtte regnes som et nytt formål, jevnfør § 11 første ledd litra c. Flertallet anså det nye formålet, «å kontrollere om arbeidstakerne overholdt sine arbeidsplikter», for å være et annet formål enn det opprinnelige. Det kan virke som om både Avfallsservice og A var enige om at det var snakk om et nytt formål, så det bør ikke anses som problematisk at flertallet ikke drøftet dette mer inngående.

6.2.1.1 Er personopplysningsloven § 8 tilstrekkelig hjemmel for å behandle personopplysninger etter loven?

Flertallet forsto loven slik at gjenbruk må oppfylle kravene til både § 11, § 8 og § 9.¹⁸⁸ Som støtte for denne forståelsen baserte de seg på ordlyden i § 11 første ledd bokstav a, behandling av personopplysninger kan bare skje «når dette er tillatt etter § 8 og § 9». De viste til forarbeidene for å underbygge sin forståelse av loven, og viste blant annet til at det nye formålet må «ha selvstendig hjemmel i et av behandlingsvilkårene i § 8. ... Det er m.a o ikke noe selvstendig argument for å tillate den nye behandlingen at opplysningene allerede er samlet inn».¹⁸⁹ En naturlig språklig forståelse av ordlyden tilsier at Høyesteretts tolkning her har vært riktig. § 11 første ledd stiller «[g]runnkrav til behandling av personopplysninger», der første vilkår av fem kumulative¹⁹⁰ finnes i litra a og sier at vilkårene i §§ 8 og 9 må være oppfylt for å kunne behandle personopplysninger etter loven. Forarbeidene bru-

¹⁸⁷ Rt. 2013 s. 143 avs. 43.

¹⁸⁸ Ibid avs. 48.

¹⁸⁹ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 113.

¹⁹⁰ For mer om dette, se kapittel 3.3.

kes her for å klargjøre ordlyden. Ordlydsfortolkningen og forarbeidene peker her i samme retning, og dette øker kildenes vekt.

Om forholdet mellom §§ 8 og 11 skriver flertallet at det ikke er «*helt enkelt å få tak i*»¹⁹¹, og de tidligere rettsinstansenes behandling av saken illustrerte dette. Både tingretten og lagmannsretten behandlet §§ 8 og 11 som alternative hjemler for behandling av personopplysninger. Etter at Lagmannsretten hadde konkludert med at Avfallsservice ikke hadde hjemmel i § 11 litra c, gikk de videre til å drøfte om § 8 litra f kunne gi hjemmel. At domstolen brukte bestemmelsene som alternative hjemler ble ikke problematisert eller drøftet av lagmannsretten, og det er derfor vanskelig å vurdere hva de har lagt til grunn for dette valget. Høyesteretts flertall mente de lavere rettsinstansens behandling ble støttet av Datatilsynet og Personvernemndas praksis. Det kan være naturlig å tenke seg at de lavere rettsinstansene har forstått nemndas vedtak på samme måte som flertallet. Personvernemndas uttalelser i PVN-2004-03¹⁹² ble sitert av flertallet: «*antar at loven ikke kan tolkes slik at det stilles strengere krav til gjenbruk enn til bruk av opplysninger innsamlet første gang. Bestemmelsen om gjenbruk må ses på som en lemping av kravene i personopplysningsloven §§ 8 og 9. Når vilkårene for anvendelse av denne mer lempelige bestemmelsen ikke er oppfylt, må man falle tilbake til lovens hovedregel, og vurdere om kravene er oppfylt etter personopplysningsloven § 8*». Dette var etter flertallets mening ikke uttrykk for en riktig rettsoppfatning. Drøftelsen av den tidligere forvaltnings- og underrettspraksis gjorde flertallet unna ganske raskt. Dette kan tyde på at praksis fra lavere rettsinstanser og forvaltningspraksis er en rettskilde som ikke blir tillagt særlig stor vekt av Høyesterett. Disse utvalgte dommene og vedtakene blir tillagt lite vekt som spesielle rettskilder i denne saken siden de i følge flertallet har tolket loven feil. Det var dermed ikke praksis fra lavere rettsinstanser og forvaltningspraksis som generell rettskilde som ble avfeid i dette tilfellet.

Flertallet ga uttrykk for at nemnda, i likhet med tingretten og lagmannsretten, i PVN-2004-03 behandlet §§ 8 og 11 som alternative hjemler for behandling av personopplysninger. Det er imidlertid ikke slik jeg forstår nemndas vedtak. Jeg er enig i at nemndas uttalelser om lemping kan tyde på dette. Imidlertid drøfter nemnda forholdet mellom bestemmelsene mer utførlig enn flertallet viser til. Nemnda uttaler blant annet at § 11 «*er utgangspunkt for be-*

¹⁹¹ Rt. 2013 s. 143 avs. 45.

¹⁹² Se kapittel 4 for min drøftelse av vedtaket.

*handling av personopplysninger. Alle grunnkravene som er opplistet må være oppfylt».*¹⁹³ I forkant av det siterte fra flertallet uttrykker nemnda også at for at §§ 11 første ledd litra c «skal være oppfylt, må det derfor foreligge samtykke fra den registrerte. I personopplysningsloven finnes det ikke unntak fra denne bestemmelsen om samtykke ved gjenbruk». Dette tyder etter min mening ikke på at nemnda mente man kunne se bort fra § 11 ved behandling av personopplysninger, men derimot at konsekvensen var at § 11 første ledd litra c ikke kunne være begrunnelse for den bruken av opplysningene som klager ønsket.

Nemndas uttalelse om lemping er etter min forståelse kun knyttet til at de ikke mener det skal stilles strengere krav til gjenbruk enn til ny bruk. De er hele tiden klare på at behandlingen må være knyttet til både § 11 og § 8. Etter uttalelsen om lemping sier nemnda dette: «En må derfor begynne på nytt og anse behandlingen av opplysningene som en ny behandling med et nytt formål. Dette er nødvendig på grunn av personopplysningslovens oppbygning».¹⁹⁴ De konkluderer deretter med at det nye formålet oppfyller vilkårene i § 11. Deretter følger en drøftelse av om behandlingen av opplysningene er tillatt etter interesseavveiningen i § 8 litra f. Jeg anser at domstolene har misforstått nemndas vedtak. Jeg vil imidlertid legge flertallets forståelse til grunn under den videre drøftelsen av flertallets rettskildebuk og komme tilbake til min forståelse under kapittel 6.3.

Flertallet gikk punktvis gjennom begrunnelsen for at de mente lavere rettsinstanser og forvaltningsorgan hadde tolket bestemmelsene feil.

Flertallet mente en tolkning i overensstemmelse med de tidligere rettsinstansenes og forvaltningens syn vil føre til at § 11 første ledd litra c «får liten selvstendig betydning».¹⁹⁵ Flertallet la vekt på at § 11 første ledd litra c er et «uttrykk for et formålsprinsipp»¹⁹⁶ kalt finalitetsprinsippet.¹⁹⁷ Dette er et uttrykk for et «fundamentalt og viktig prinsipp på personopplysningsrettens område»,¹⁹⁸ nasjonalt så vel som internasjonalt. Flertallet mente at det «har formodningen mot seg at loven skal forstås slik at dette prinsippet langt på vei bort-

¹⁹³ PVN-2004-03.

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵ Rt. 2013 s. 143 avs. 47.

¹⁹⁶ I.c.

¹⁹⁷ Se kapittel 3.3.

¹⁹⁸ Rt. 2013 s. 143 avs. 47.

fortolkes».¹⁹⁹ Personopplysningsloven gjennomfører personverndirektivet artikkel 6 første ledd litra b, som sier at personopplysninger skal innsamles «*til bestemte, uttrykkelig angitte og berettigede formål*». Gjenbruk av personopplysningene må ikke være «*uforenlig med disse formålene*». All den tid § 11 er uttrykk for Personverndirektivets artikkel 6, og § 11 første ledd litra b²⁰⁰ og c ganske ordrett fremsetter finalitetsprinsippet slik det er uttrykt i direktivet, er det unektelig rart om lovgiver mener at dette prinsippet skal kunne tolkes bort. Her ble en tolkning som ble ansett å være i overensstemmelse med lovgivers syn tillagt stor vekt. Det er naturlig at flertallet kom til det resultatet de gjorde når dette ikke bare er vektlagt av lovgiver Stortinget i Norge, men også av EU. Etter min mening er ordlydsfortolkningen flertallet bedrev i avsnitt 48 i dommen også et argument som styrker synet om at tidligere instansers tolkning av § 11 første ledd litra c ville føre til at bestemmelsen fikk liten selvstendig betydning. Hensynet til sammenheng i bestemmelsene tyder på dette. Det er liten grunn til å innføre § 11 om man uansett kan behandle personopplysninger etter §§ 8 og 9 for å slippe å forholde seg til vilkårene i § 11.

Der den siterte teksten fra Personvernemnda²⁰¹ etter flertallets syn viste at nemnda mente bestemmelsen om gjenbruk skulle ses på som en lemping av kravene i §§ 8 og 9, mente flertallet at uttalelsene i forarbeidene indikerte «*et tilleggskrav for å bruke allerede innsamlede opplysninger til et annet enn det opprinnelige formålet*».²⁰² Med andre ord må gjenbruk hjemles både i § 11 første ledd litra c og § 8 litra f, og ikke i § 8 litra f alene. Flertallet knyttet denne forståelsen til ordlyden i § 11 første ledd litra c, og til uttalelser i forarbeidene: «*I tillegg oppstilles det som et særskilt vilkår at det nye formålet ikke må være uforenlig med det eller de formålene som opprinnelig lå til grunn for innsamlingen av personopplysningene, jf bokstav c. Vilkåret gir uttrykk for det såkalte finalitetsprinsippet og vil utgjøre en viktig begrensing bl.a for adgangen til å bruke elektroniske spor og til å samkjøre registre eller andre informasjonssamlinger*».²⁰³ Videre viste flertallet til at kravet om at nye formål ikke kan være uforenelige med det opprinnelige «*innebærer at det til tross for at det nye formålet er hjemlet i § 8, kan være slik at de innsamlede opplysningene likevel ikke kan*

¹⁹⁹ Rt. 2013 s. 143 avs. 47.

²⁰⁰ «uttrykkelig angitte formål»

²⁰¹ PVN-2004-03.

²⁰² Rt. 2013 s. 143 avs. 49.

²⁰³ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 113.

brukes for dette formålet. I så fall må den behandlingsansvarlige samle opplysningene inn på nytt».²⁰⁴ Her tok flertallet stor avstand fra sin forståelse av nemndas tolkning av forholdet mellom de to bestemmelsene. Høyesterett tolket et tilleggskrav inn i forholdet mellom de to bestemmelsene, som man ikke kan komme seg bort fra på annen måte enn ved samtykke fra den registrerte.

Flertallet tok juridisk teori til støtte for sitt syn, men kommenterte ikke konkret hva det var juridisk teori hadde uttalt. På bakgrunn av hva som står på siden flertallet viste til, er det naturlig å forstå det slik at det ble vist til denne setningen i juridisk teori: «*Det er viktig å merke seg at også det nye formålet må ha selvstendig hjemmel i ett av behandlingsvilkårene i § 8 og eventuelt § 9, og for øvrig også tilfredsstille de andre vilkårene i § 11*».²⁰⁵ Denne uttalelsen illustrerer også flertallets syn: «*Vilkåret innebærer at selv om en behandling er lovlig etter § 8 og eventuelt § 9, kan den likevel være i strid med § 11 fordi sammenhengen mellom innsamlingsformålet og det nye formålet er for fjern*».²⁰⁶ Det samme hovedsynspunktet kommer også frem i den andre kilden flertallet viser til: «*Også behandling i forhold til et nytt formål skal tilfredsstille kravene etter §§ 8 og 9, dvs. det skal foreligge samtykke, lovhjemmel eller nødvendig grunn. Bestemmelsen i § 11 første ledd bokstav c har betydning når det fra før blir behandlet opplysninger på grunnlag av lovhjemmel eller nødvendig grunn, og den behandlingsansvarlige ønsker å behandle allerede innsamlede opplysninger til et nytt formål på grunnlag av nødvendig grunn. I slike tilfelle stiller loven opp en begrensning om at opplysningene ikke kan behandles til formål som er «uforenlig» med det opprinnelige formålet. Er den opprinnelige behandlingen basert på en lovhjemmel, kan den behandlingsansvarlige med andre ord ikke behandle de samme opplysningene for et nytt formål som er uforenlig med det opprinnelige, under ny henvisning til nødvendig grunn.*».²⁰⁷

Personvernemnda støttet seg også til juridisk teori da de i PVN-2004-03 kom frem til at § 11 første ledd litra c må ses på som en lemping av kravene i §§ 8 og 9. Som flertallet i

²⁰⁴ Rt. 2013 s. 143 avs. 50.

²⁰⁵ Johansen m.fl. (2001) s. 118.

²⁰⁶ I.c.

²⁰⁷ Dag Wiese Schartums kommentar til personopplysningsloven § 11 første ledd litra c, note 55 på www.rechtsdata.no.

Høyesterett kommenterer ikke nemnda hva de vektlegger i kildene de viser til, og heller ikke hva det er kildene skriver. Det er derfor vanskelig å kommentere rettskildebruken, da man ikke vet hva det er Høyesteretts flertall har vektlagt eller tatt avstand fra. En kan selvfølgelig anta hva nemnda eller flertallet har lagt vekt på, slik jeg har gjort, men det er problematisk å gå inn på en drøftelse av hvordan Høyesterett vektla en tekst man antar de har ansett som en relevant rettskilde. En slik rettskildebruk av Høyesterett vil nok ikke kunne gis særlig stor vekt i det store og hele.

6.2.1.2 Vurderingen etter personopplysningsloven § 11 første ledd litra c, medførte kontrolltiltaket en ulempe for A?

Flertallet la stor vekt på forarbeidene til personopplysningsloven da de vurderte forholdet mellom § 11 første ledd litra c og § 8 litra f. Da de skulle vurdere om det nye formålet med behandlingen var å anse som forenelig med det opprinnelige, gikk de til odelstingsproposisjonen for å klargjøre begrepet. Flertallet viste til at forarbeidene ga føringer for vurderingen av hva som skulle til for at noe skulle anes som uforenlig med det opprinnelige formålet, momenter i denne vurderingen er (min uthevelse): *«om bruk av opplysningene innebærer **ulemp**er for den registrerte, om bruken **skiller seg sterkt** fra den som lå til grunn for innsamlingen, eller om bruken **stiller strengere krav** til datakvalitet enn det opprinnelige innsamlingsformålet»*.²⁰⁸

Flertallet viste til forarbeidene for å underbygge sitt syn om at den nye bruken av opplysningene *«utvilsomt»*²⁰⁹ innebar en ulempe for A. De viste også til lagmannsrettens dom, der det ble påpekt at *«kontrolltiltak ikke bare kunne være en ulempe for den som har noe å skjule, men også for den som har ikke har noe å skjule»*.²¹⁰ Flertallet viste også til personvernkommisjonens kommentar: *«det å bli overvåket i sitt daglige virke vil oppfattes som en belastning av de fleste. Dersom opplysningene som innhentes ved slik overvåkning i tillegg blir brukt til andre formål enn de opprinnelig var beregnet for, og andre formål enn dem man har fått informasjon om, øker dette belastningen og følelsen av overtramp mot den*

²⁰⁸ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 113.

²⁰⁹ Rt. 2013 s. 143 avs. 56.

²¹⁰ l.c.

personlige integritet».²¹¹ Flertallet mente dette på generelt grunnlag var noe å slutte seg til, men at saksforholdet i denne saken ikke lå i kjerneområdet til betraktningene det ble gitt uttrykk for i forarbeidene. Her ser vi uttrykk for den konkrete rettsanvendelsen. Flertallet går fra det generelle, «*generell overvåking i arbeidslivet vil være en belastning*»,²¹² til det spesielle, «*denne saken tilsier en viss nyansering*».²¹³

For å vurdere om den nye bruken av personopplysninger medførte ulemper for A, benyttet flertallet seg av både reelle hensyn, uttalelser fra lagmannsretten, og arbeidsmiljøloven og dens forarbeider. At kontrollen ikke hadde blitt foretatt systematisk, men kun var et utslag av «*konkrete mistanker om misligheter*»²¹⁴ fra As side ble lagt til grunn. Om den nye bruken lå innenfor det A rimeligvis kunne forvente seg ble drøftet i lys av lagmannsrettens uttalelser om hvilken informasjon Avfallsservice hadde gitt til de ansatte.²¹⁵ Disse ble lagt til grunn da ingen av partene hadde gitt opplysninger som ga grunn til å fravike lagmannsrettens vurdering. Lagmannsretten fant det ikke sannsynliggjort at arbeidsgiver hadde informert om at GPS-systemet ville bli benyttet til kontrollformål. «*Hensynet til tillit i arbeidsforhold*» tilsa at om ikke arbeidsgiver uttrykkelig hadde gjort de ansatte oppmerksom på dette i forkant kunne man ikke legge til grunn at A hadde forventet denne behandlingen av personopplysninger.²¹⁶

Flertallet viste også til arbeidsmiljølovens ordlyd for å vurdere om bruken medførte ulemper for A. § 9-2 har bestemmelser om arbeidsgivers plikter, og i andre ledd bestemmelser om arbeidsgivers informasjonsplikt i forbindelse med kontrolltiltak. På bakgrunn av informasjonen som var gitt la flertallet til grunn at Avfallsservice ikke hadde gitt de ansatte informasjonen de hadde plikt på. Dette måtte sies å være klare hensyn for at Avfallsservice sitt kontrolltiltak hadde medført en ulempe for A. Flertallet valgte imidlertid også å legge vekt på det forhold at bestemmelsen ikke knyttet seg «*direkte til personopplysningslo-*

²¹¹ NOU 2009:1 s. 22

²¹² Rt. 2013 s. 143 avs. 56.

²¹³ Ibid avs. 57.

²¹⁴ Rt. 2013 s. 143 avs. 59.

²¹⁵ Ibid avs. 60.

²¹⁶ Ibid avs. 61.

ven».²¹⁷ Dessuten ble det i lovens forarbeider²¹⁸ påpekt at § 9-2 var å regne som en ordensforskrift. Men siden lovgiver hadde avveid personvern hensyn mot arbeidsgivers behov for kontrolltiltak, måtte arbeidsgivers «*manglende etterlevelse av bestemmelsen*»²¹⁹ tas med i vurderingen og tillegges vekt. Etter å ha avveid de ulike hensynene mot hverandre anså flertallet at Avfallsservice sine kontrolltiltak hadde vært en ulempe for A. All den tid hensynene ser ut til å peke i samme retning, virker dette som et rimelig resultat.

6.2.1.3 Vurderingen etter personopplysningsloven § 11 første ledd litra c, var det nye formålet «uforenlig» med det gamle?

Flertallet viste til forarbeidene til personopplysningsloven, som hadde beskrevet hva som kunne regnes som et uforenelig nytt formål tilknyttet § 11 første ledd litra c: «*bruk av opplysningene til kontrollformål, særlig når kontrollen ikke er en naturlig del av den virksomheten den behandlingsansvarlige driver, eller når ubehaget for den registrerte ikke står i et rimelig forhold til fordelene kontrolløren oppnår*».²²⁰ Som flertallet uttalte er det i denne saken «*nettopp tale om kontrollformål*»,²²¹ og det var «*ikke treffende*»²²² å si at kontrolltiltakene var en naturlig del av Avfallsservice sin virksomhet. Det måtte imidlertid også en interesseavveining til, og flertallet var enig med Avfallsservice i at de hadde en «*berettiget interesse*»²²³ i å få avdekket misligholdet fra As side. Spørsmålet var om denne interessen veide tyngre enn personvern hensynene etter interesseavveiningen. Flertallet vurderte måten Avfallsservice hadde bedrevet kontrollen, og anså at de valgte «*den eneste realistiske*»²²⁴ fremgangsmåten. De påpekte at det var sannsynlig at A ville ha motarbeidet et annet kontrolltiltak, noe som i seg selv kunne gi «*grunnlag for arbeidsrettslige sanksjoner*».²²⁵

²¹⁷ Rt. 2013 s. 143 avs. 62.

²¹⁸ Ot.prp.nr.49 (2004-2005) s. 314.

²¹⁹ Rt. 2013 s. 143 avs. 62.

²²⁰ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 113.

²²¹ Rt. 2013 s. 143 avs. 65.

²²² l.c.

²²³ Rt. 2013 s. 143 avs. 66.

²²⁴ l.c.

²²⁵ l.c.

Flertallet mente at hensynene i saken ikke entydig pekte i den ene eller andre retningen. De mente imidlertid at hensynene pekte aller mest i retning av at ny bruk ikke kunne hjemles i § 11 første ledd litra c. Særlig vekt ble lagt på at kontrollformålet etter flertallets syn skilte seg «markert»²²⁶ fra det opprinnelige formålet. Jeg antar at hensynet til kontrollformål baserer seg på drøftelsen i avsnitt 64-66 og ikke drøftelsen i avsnitt 43, der det forhold at det foreligger to forskjellige formål kun blir konstatert. At det nye formålet skiller seg markert fra det opprinnelige er imidlertid ikke noe som har blitt nevnt før det blir konstatert i dette avsnittet av dommen. En kan kanskje si at dette var noe flertallet «nærmet seg» med drøftelsen, men det kommer ikke klart frem. Samtidig som flertallet uttaler at det nye formålet er «markert» forskjellig, uttaler de at de har vært usikre på om formålet var å anse som uforenelig med det opprinnelige. Det kan være noe vanskelig å se forskjellen her. Dersom man søker en definisjon på «uforenelig», finner man dette: «*som ikke lar seg forene, som ikke er i samsvar (med)*».²²⁷ Å si at noe ikke er i samsvar med noe annet, vil med en naturlig språklig forståelse forstås som å være forskjellig. Dersom man søker en definisjon på «markert», finner man dette: «*skarp, klar, utpreget*».²²⁸ Dermed virker det som noe merkelig at flertallet, som indikerte usikkerhet før de konkluderte med at gjenbruket var uforenelig med det opprinnelige formålet, samtidig kunne mene at det nye formålet skilte seg så utpreget og skarpt fra det opprinnelige.

Siden flertallet anså at en behandling av personopplysninger måtte hjemles både i §§ 11, 8 og 9, var en drøftelse av § 8 dermed overflødig.

6.2.2 Mindretallets rettskildebruk

Dommen ble avsagt under dissens. Dommer Noers dissens gjaldt lovforståelsen, og ikke det endelige resultatet, da han i likhet med flertallet kom til at A ikke hadde krav på oppreisningserstatning. Mindretallet begrunnet imidlertid dette med at Avfallsservice ikke hadde brutt personopplysningsloven, og ikke med at overtredelsen av personopplysningsloven ikke hadde vært grov, slik flertallet gjorde.

²²⁶ Rt. 2013 s. 143 avs. 67.

²²⁷ <http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=uforenelig&bokmaal=+&ordbok=bokmaal>

²²⁸ <http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=markert&bokmaal=+&ordbok=bokmaal>

6.2.2.1 Er personopplysningsloven § 8 tilstrekkelig hjemmel for å behandle personopplysninger etter loven?

Mindretallet vektla ordlyden i overskriftene i §§ 8, 9 og 11, som stiller vilkår for «*behandling*» av personopplysninger. Jevnfør personopplysningsloven § 2 nr. 2, og kapittel 3.3 i avhandlingen, vil dette bety «*enhver bruk av personopplysninger*». Dette ble av mindretallet vurdert som et hensyn for at bestemmelsene ikke skiller mellom primærbruk og gjenbruk.²²⁹ Også den generelle utformingen av §§ 8 og 9 var i følge mindretallet et hensyn for at det ikke er noe skille. Dette «*ville bety at bestemmelsene fikk et snevrere virkeområde enn det den generelle utformingen av bestemmelsene kunne tyde på*».²³⁰

Mindretallet var uenig i flertallets syn om at det er knyttet et absolutt vilkår til begrensningen i § 11 første ledd litra c om at gjenbruk ikke kan være «*uforenlige med det opprinnelige formålet med innsamlingen*». Han så spørsmålet i saken som et spørsmål «*om det stilles strengere krav til gjenbruk av allerede innsamlete opplysninger enn til første gangs innhenting av materialet*».²³¹ Videre mente han at ordlyden i § 11 første ledd litra c «*bare i noe begrenset grad*»²³² åpner for at man kan ta hensyn til i hvilken grad det er viktig for den behandlingsansvarlige å bruke opplysningene. Som eksempel viste mindretallet til at for å kunne avdekke mye mer alvorlige forhold enn saken gjaldt, måtte man kontrollere GPS-loggen, og dette ville være det eneste mulige alternativet. Slike hensyn mente mindretallet ikke kan løses etter loven, og at dette er problematisk. At dette skal være en begrunnelse for å tolke bort finalitetsprinsippets «*selvstendige betydning*», for å bruke flertallets ord, virker noe merkelig. Dette synes på meg mer å være en de lege ferenda-vurdering enn et spørsmål om hvordan gjeldende rett skal forstås.

Mindretallet la også vekt på at vilkårene §§ 8 og 9 stiller opp for behandling av personopplysninger etter hans mening tyder på at lovgiver ikke har sett for seg § 11 første ledd litra c

²²⁹ Rt. 2013 s. 143 avs. 88.

²³⁰ Ibid avs. 89.

²³¹ Rt. 2013 s. 143 avs. 86.

²³² Ibid avs. 91

som en «en absolutt skranke for gjenbruk av opplysninger».²³³ Det ble vist til litra e i § 9 og litra b i § 8, som omhandler behandling av personopplysninger tilknyttet til rettskrav. Mindretallet påpekte at innsamlede opplysninger sjelden vil være samlet inn med det formål å «fastsette, gjøre gjeldende eller forsvare et rettskrav»²³⁴.

Mindretallet fremhevet det prinsipielt gale i å gjøre det vanskeligere å gjenbruke informasjon enn å samle dem inn i første omgang, dersom det uansett var snakk om «fornuftige formål».²³⁵ Så lenge formålet oppfylte kravene etter § 11 og den behandlingsansvarlige²³⁶ oppfylte sine andre forpliktelser kunne ikke mindretallet se noen prinsipiell forskjell. Dette er i tråd med min forståelse av Personvernemndas vedtak, som jeg har drøftet i kapittel 6.2.1.1.

Mindretallet var enig i førstvoterende og flertallets syn om at det var uttalelser i forarbeidene som «klart»²³⁷ kunne tyde på at § 11 første ledd var utformet som en absolutt skranke for gjenbruk,²³⁸ og viste til flertallets drøftelse av dette. Imidlertid så mindretallet andre uttalelser i forarbeidene²³⁹ som kunne tyde på at loven «ikke bygger på noe grunnleggende skille»²⁴⁰ mellom gjenbruk og primærbruk.. Dette bygget han blant annet på uttalelser om at § 8 «oppstiller 'generelle og uttømmende vilkår' og gjelder 'all behandling av personopplysninger'».²⁴¹

Mindretallet så en parallell til §§ 29 og 30 om overføring av personopplysninger til utlandet, siden bestemmelsene både har samme oppbygging og lignende vilkår som §§ 8 og 9. Han påpekte at det ikke var noen vilkår lignende § 11 første ledd litra c i disse bestemmel-

²³³ Rt. 2013 s. 143 avs. 90.

²³⁴ § 9 første ledd litra e.

²³⁵ Rt. 2013 s. 143 avs. 92.

²³⁶ Dommer Noer har brukt begrepet «registeransvarlige». Jeg går ut fra at han mener behandlingsansvarlige, som er den ansvarlige etter personopplysningsloven.

²³⁷ Rt. 2013 s. 143 avs. 93.

²³⁸ Se kapittel 6.2.1.1 for min behandling av dette.

²³⁹ Ot.prp.nr.92 (1998-1999) s. 108.

²⁴⁰ Rt. 2013 s. 143 avs. 94.

²⁴¹ Ibid avs. 93.

sene, og viste til at Personvernemnda i et vedtak²⁴² heller ikke ga inntrykk av å ha lagt det til grunn der.

For å bygge opp under sitt syn viste mindretallet til en stortingsmelding som nylig har utkommet. Under overskriften «*Kva er gjenbruk*» uttales det at «*[d]et er altså rettsleg sett ikkje nokon stor skilnad mellom primærbruk og gjenbruk*».²⁴³

Mindretallet forsto nemndas uttalelse i PVN-2004-03, «*[b]estemmelsen om gjenbruk må ses på som en lemping av kravene i personopplysningsloven § 8 og § 9*» og dens etterfølgende praksis i forvaltningen slik at det skulle være en noe videre mulighet til gjenbruk enn til første gangs bruk av personopplysninger.²⁴⁴ Om dette betyr at mindretallet var enig i min forståelse av nemndas vedtak er vanskelig å vurdere, all den tid vedtaket kun drøftes i fire setninger.

Mindretallet kom til at personopplysningsloven § 8 «*hjemler behandling av personopplysninger helt generelt, også selv om dette vil være til formål som er uforenlige med det opprinnelige formålet*». Han vedgikk at han hadde tvilt seg frem til spørsmålet, men støttet seg på «*sammenhengen i lovverket, forvaltningspraksis fra de forvaltningsorgan som har spesialkompetanse på området og reelle hensyn*»²⁴⁵ for å komme frem til sitt syn.

Bortsett fra forarbeider, noe forvaltningspraksis og ordlydsfortolkning benytter mindretallet seg en del av reelle hensyn for å begrunne det han har kommet frem til, blant annet hensynet til «*viktheten av å kunne bruke opplysningene*» i avsnitt 91. Dessverre savnes det innimellom en drøftelse av argumentene, blant annet knyttet til §§ 29 og 30 i avsnitt 95. Det blir derfor vanskelig å vurdere argumentets vekt.

Er stor del av vurderingen til flertallet knyttet seg til § 11 første ledd litra c og finalitetsprinsippet. Dette drøfter ikke mindretallet. Det er mulig man kan tolke dette inn i hans henvisning til «*det førstvoterende har sagt om dette*» i avsnitt 93, der han viser til uttalelser i forarbeidene om bestemmelsen som absolutt skranke. Det blir uansett noe problematisk at

²⁴² PVN-2011-06.

²⁴³ St.meld. nr 11 (2012-2013) side 38.

²⁴⁴ Rt. 2013 s. 143 avs. 97.

²⁴⁵ Ibid avs. 99.

det ikke drøftes hvorvidt man kan se bort fra et så viktig prinsipp i personvernretten. Mindretallet fremhever sammenhengen i regelverket, men velger elegant å se bort fra sammenhengen til det internasjonale regelverket vi også er bundet til når han velger å ikke drøfte finalitetsprinsippet.

6.3 Dommens rettskildemessige betydning

Rt. 2013 s. 143 er den første dommen der Høyesterett har uttalt seg om tolkningen av personopplysningsloven. Høyesterett har kun vært innom loven noen få ganger tidligere. Det har da vært snakk om kjennelser som gjelder fjernsynsovervåking etter personopplysningsloven § 36,²⁴⁶ eller kjennelser der personvernet og personopplysningsloven er påberopt helt generelt.²⁴⁷

Oppfatningen om at §§ 11 og 8 skulle anses som alternative behandlingsgrunnlag var etter flertallets syn det gjeldende synet både i det personvernrettslige tilsynsorganet Datatilsynet og dets klageorgan Personvernnemnda. Lavere rettsinstanser forsto nemndas vedtak på samme måte som flertallet. At Høyesterett vurderer at denne tolkningen av loven har vært feil, bør tillegges betraktelig rettskildemessig betydning når landets tingretter og lagmannsretter skal behandle saker som omhandler personopplysningsloven §§ 8, 11 og 49.

Dommen er fra januar 2013, og er dermed veldig fersk. Dette er et forhold som svekker dommens rettskildemessige vekt. Verken de lavere rettsinstanser eller forvaltningsorganer har hittil fått mulighet til å vise ved saksbehandling hvilken vekt de legger på dommen. Heller ikke Høyesterett selv har fått anledning til å vise om dette er et resultat de akter å følge, og om kursendringen knyttet til den tidligere praksis er så stor som det kan virke ved gjennomlesning av dommen. Dette vil bare tiden vise, og dermed vil dette svekke dommens vekt. En dom som blir ansett som veiledende for rettsbruken av rettsbehandlere vil tillegges større vekt enn en dom som forbigås i stillhet. Det er imidlertid ikke dommen i seg selv som avgjør om den blir ansett som veiledende for rettsanvendere, men i hvilken grad den blir fulgt opp av andre rettsanvendere. Det aller beste vil selvfølgelig være om Høyesterett

²⁴⁶ Rt. 2004 s. 878.

²⁴⁷ Rt. 2004 s. 442, Rt. 2003 s. 1266, Rt. 2002 s. 1572, HR-2001-1298.

selv om ikke lenge behandler en lignende sak, og kommer til et tilsvarende resultat med henvisning til denne dommen. Med tanke på hvor sjelden Høyesterett har behandlet en lov som har vært i kraft i 13 år er det imidlertid ikke grunn til å tro at det kommer til å skje med det første.

Erfaringsmessig er det grunn til å tro at både forvaltningsorganer og lavere rettsinstanser uansett vil legge betydelig vekt på Høyesteretts uttalelser. Når Høyesterett for første gang har uttalt seg om tolkningen av bestemmelser i personopplysningsloven, må man regne med at lavere rettsinstanser vil forholde seg hva den høyeste rettsinstansen i landet har uttalt. Datatilsynet har kommet med en uttalelse om dommen etter at den ble avsagt. I den skriver de at «*føringene som retten gir i dommen vil få stor praktisk betydning for hvordan Datatilsynet tolker og håndhever personopplysningsloven*». ²⁴⁸ Det er ingen grunn til å tro at verken Personvernemnda, ting- eller lagmannsrettene vil forholde seg annerledes til dommen enn det Datatilsynet har gjort. «*Forvaltningsorganet har plikt til å rette seg etter domstolens avgjørelse av den enkelte sak. Og dersom dommen bryter med forvaltningspraksis, anses det vanligvis riktig å endre denne. Det gjelder i hvert fall hvis saken har vært for Høyesterett*». ²⁴⁹ Men det finnes eksempler der forvaltningen ikke har endret praksis på bakgrunn av en Høyesterettsdom.

Min forståelse er at flertallet har misforstått nemndas vedtak. Dette gjør at dommen allikevel ikke virker så klar i sin endring av kurs. Slik jeg ser det har dommen i stor grad bekrefte nemndas syn, siden nemnda også presiserer at både §§ 11 og 8 må legges til grunn for å behandle personopplysninger. Datatilsynet har imidlertid ansett dette som et prinsippvedtak og mener dommen er en skjerpelse «*av vilkårene for gjenbruk av personopplysninger. Høyesterett setter Personvernemndas prinsippvedtak (PVN-2004-03) til side, og styrker med dette formålsprinsippet og den avgrensning som ligger i dette, jfr. personopplysningsloven § 11 bokstav c)*». ²⁵⁰

Datatilsynet påpeker i sin kommentar at de i sin behandling av saken hadde tilsvarende syn som Høyesteretts flertall; gjenbruket hadde vært lovlig dersom Avfallsservice hadde fulgt

²⁴⁸ http://www.datatilsynet.no/Global/05_regelverk/Høyesteretts_dom_Avfallsservice_20130211.pdf

²⁴⁹ Eckhoff og Helgesen (2001) side 233.

²⁵⁰ http://www.datatilsynet.no/Global/05_regelverk/Høyesteretts_dom_Avfallsservice_20130211.pdf

saksbehandlingsreglene i personopplysningsloven. Høyesteretts flertall la vekt på at dersom «det ble gitt dekkende informasjon til de ansatte om formålet»²⁵¹ ville det «neppe ha vært i strid med personvernloven [sic] om rapporteringssystemet for fremtiden ble brukt i kontrolløyemed».²⁵²

Tilsynet antar at arbeidsgivere vil merke konsekvensene ved denne dommen, «særlig ved gjenbruk av personopplysninger som innhentes gjennom kontrolltiltak».²⁵³ Datatilsynet kommenterer: «Personvernemnda og Datatilsynet har i flere saker vurdert om samtykke fra ansatte vil oppfylle kravet til et frivillig samtykke. Forholdet må vurderes konkret, men i mange tilfeller vil arbeidstakers muligheter til å avgi et frivillig samtykke være svært begrenset. ... særlig når arbeidsgiver ønsker å gjenbruke personopplysninger som har blitt innhentet gjennom et kontrolltiltak». Videre skriver Datatilsynet: «Arbeidsgivere vil således kunne være avskåret fra å gjenbruke personopplysninger, når det nye formålet er uforenlig med det opprinnelige formålet».²⁵⁴

I kapittel 3.4 drøftet jeg hva som kan anses som et frivillig samtykke tilknyttet Personvernemndas sak PVN-2005-09 om drosjeløyver. Selv om Høyesterett ikke vurderer hva som er å anse som frivillig samtykke, er det naturlig å tenke seg at Datatilsynets tanker om konsekvens for arbeidsgivere blir en realitet. Dette bør imidlertid ikke føre til en stor endring i praksis, siden arbeidsgiverne fortsatt vil være bundet av arbeidsmiljølovens regler. Som Høyesterett kommenterte, var det ikke behandlingen i seg selv som var problematisk, men at Avfallsservice ikke hadde fulgt reglene i arbeidsmiljøloven og diskutert gjenbruket med sine ansatte.

Dommen er avsagt under dissens, noe som ikke styrker dommens rettskildemessige vekt. Inntil Høyesterett får muligheten til å vurdere en lignende sak vil det dermed kunne knytte seg noe usikkerhet til om forholdet mellom personopplysningsloven §§ 8 og 11 første ledd litra c er avklart.

²⁵¹ Rt. 2013 s. 143 avs. 66.

²⁵² l.c.

²⁵³ http://www.datatilsynet.no/Global/05_regelverk/Høyesteretts_dom_Avfallsservice_20130211.pdf

²⁵⁴ http://www.datatilsynet.no/Global/05_regelverk/Høyesteretts_dom_Avfallsservice_20130211.pdf

7 Avsluttende betraktninger

Som tidligere nevnt²⁵⁵ har forvaltningspraksis liten egenverdi som rettskilde for domstolene. Jeg anser avhandlingens problemstilling som viktig fordi personvernemndas praksis utenfor domstolene likevel har verdi for andre rettsanvendere. Personvernemnda er et spesialisert klageorgan med høy kompetanse på sitt område. Fire av de syv medlemmene er jurister og jurister er dermed i flertall. Vedtakene signeres av lederen, som er jurist. Selv om Datatilsynet og Personvernemnda ikke er de eneste som tolker personopplysningsloven,²⁵⁶ er de nok forvaltningsorganene som i størst grad bruker den. De færreste forvaltningsavgjørelser blir vurdert av domstolene. Av 134 klagesaker for nemnda om personopplysningsloven er det kun ett vedtak som har blitt vurdert av Høyesterett, og denne saken har blitt analysert i avhandlingen. Datatilsynet følger Personvernemndas avgjørelser, og behandlingsansvarlige følger Datatilsynets praksis. I hvilken grad nemnda tolker loven riktig og hvordan den forholder seg til kritikk anser jeg dermed som viktig for langt flere enn nemnda selv.

PVN-2012-01 viste at Personvernemnda etter min mening ikke i særlig grad drøfter kritikk av seg selv. Peter Blumes bok,²⁵⁷ som jeg tolker å være ganske kritisk til nemndas bruk av samtykke som hovedregel, ble av nemnda kommentert som at Blume var kritisk til at de la «for stor vekt på samtykke som behandlingsgrunnlag».²⁵⁸ Nemnda valgte å se bort fra det faktum at de ikke bare har lagt vekt på samtykke, de har fremsatt det som en hovedregel. Etter hvert ble også hovedregelen et argument i seg selv.²⁵⁹ Jeg anser nemndas vedtak som et klart uttrykk for et nytt prinsipielt syn på de rettslige grunnlagene i § 8. Det blir spennende å se om nemnda vil opprettholde det nye synet i fremtidige vedtak. Forhåpentligvis vil nemnda da benytte sjansen til å drøfte sitt grunnlag for å endre praksis.

²⁵⁵ Kapittel 2.3.2.

²⁵⁶ Et annet eksempel er Arbeidstilsynet.

²⁵⁷ Blume (2009).

²⁵⁸ PVN-2012-01.

²⁵⁹ Se drøftelsen av PVN-2007-02, Bibliotek-Systemer i kapittel 4.

I forbindelse med avhandlingen ba jeg nemnda om en uttalelse om utfallet av Rt. 2013 s. 143. Nemnda ønsket ikke å kommentere saken siden de ikke ville foregripe behandling i senere saker. Dette er forståelig, da nemnda må forholde seg til konkrete saker, og ikke skal gi uttalelser om generell lovanvendelse. Datatilsynet har imidlertid kommet med en uttalelse som gjør det klart at tilsynet vil følge dommen. Dette vil gjenspeiles i fremtidige klagevedtak nemnda vil få på sitt bord. Dersom Datatilsynet får inn klager knyttet til §§ 8 og/eller 11 vil Personvernemnda måtte ta stilling til dem. Om nemnda da vil kommentere kritikken fra Høyesterett eller kommentere om dommen har endret rettstilstanden på området gjenstår å se. Jeg anser at Høyesterett har misforstått nemndas vedtak. Hvordan nemnda vurderer dette spørsmålet vil bli interessant, idet Høyesteretts flertall etter min mening har innfortolket en større uenighet mellom nemnda og seg selv enn jeg mener det er grunnlag for. Hvilke kommentarer, om noen, nemnda vil ha til den nye lovforståelsen av forholdet mellom §§ 8 og 11 vil tiden vise.

8 Litteraturliste

8.1 Lovgivning

1967	Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) av 10. februar 1967 nr. 00
1978	Lov om personregistre m.m. (personregisterloven) av 9. juni 1978 nr. 48 (Opphevet)
2000	Lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) av 14. april 2000 nr. 31.
2001	Lov om helseregistre og behandling av helseopplysninger (helseregisterloven) av 18. mai 2001 nr. 24.
2003	Lov om elektronisk kommunikasjon (ekomloven) av 4. juli 2003 nr. 83.
2005	Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. av 17. juni 2005 nr. 62.
2013	Lov om Statens innkrevingssentral (SI-loven) av 11. januar 2013 nr. 03 (ikke i kraft)

8.1.1 Internasjonal lovgivning

Verdenserklæringen	Verdenserklæringen om menneskerettigheter, 10. desember 1948.
EMK	Den europeiske menneskerettighetskonvensjon, 4. november 1950
SP	Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, 16. desember 1966
EP/Rdir 95/46 EF	Europa-parlamentet og rådets direktiv 95/46/EF af 24. oktober 1995 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personopplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger.

8.2 Forarbeider

Ot.prp.nr.2 (1977-1978).	Om lov om personregistre m m (personregisterloven)
--------------------------	--

NOU-1997-19	Et bedre personvern.
Ot.prp.nr.92 (1998-99)	Om lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven)
Innst.O.nr 51 (1999-2000)	Innstilling fra justiskomiteen om lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven)
Ot.prp.nr.49 (2004-2005)	Om lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv.
NOU-2009-1	Individ og integritet
St.meld. nr 11 (2012-2013)	Personvern – utsikter og utfordringer

8.3 Forskrifter

2000	Forskrift om behandling av personopplysninger (personopplysningsforskriften) av 15. desember 2000 nr. 1265
2004	Forskrift om elektronisk kommunikasjonsnett og elektronisk kommunikasjonstjeneste (ekomforskriften) av 16. februar 2004 nr. 401
2005	Forskrift om endring i forskrift om behandling av personopplysninger (personopplysningsforskriften) av 6. mai 2005.

8.4 Rettspraksis

8.4.1 Høyesterett

HR-2001-1298
Rt. 2002 s. 1572
Rt. 2003 s. 1266
Rt. 2004 s. 442
Rt. 2004 s. 878
Rt. 2013 s. 143

8.4.2 Lagmannsretten

Hålogaland lagmannsretts dom av 3. mai 2012.

8.5 Personvernemndas avgjørelser

PVN-2004-01	KLAGESAK 2004/01: Klage på Datatilsynets vedtak om vilkår om samtykke for konsesjon for delstudie 1 og 2 – Statens Arbeidsmiljøinstitutt – STAMI
PVN-2004-02	KLAGESAK 2004/02: Klage på Datatilsynets vedtak om vilkår om samtykke for fortsatt lagring av opplysninger fra prosjektet "Helse- og stressreaksjoner hos oljearbeidere i Nordsjøen" - NTNU
PVN-2004-03	KLAGESAK 2004/03: Klage på Datatilsynets vedtak om at Postens utleie av adresselister ikke kan forankres i personopplysningsloven § 8 f) – Posten Norge AS
PVN-2005-08	KLAGESAK 2005-08: Klage på Datatilsynets vedtak om delvis avslag på søknad fra Kreftregisteret om konsesjon for to forskningsprosjekter: "Kreftrisiko blant ansatte i mineralullindustrien" og "Kreftrisiko blant ansatte i aluminiumsindustrien"
PVN-2005-09	KLAGESAK 2005-09: Klage på vedtak vedrørende fjernsynsovervåking ved Det Mosaiske Trossamfund.
PVN-2005-10	KLAGESAK 2005-10: Klage på vedtak om pålegg om sletting av kundeopplysninger
PVN-2006-01	PVN-2006-01: Klage på Datatilsynets vedtak om å avslutte en sak om publisering av personopplysninger på Internett.
PVN-2007-02	PVN-2007-02 Bibliotek-Systemer Klage på Datatilsynets avslag hvorefter Bibliotek-Systemer AS ikke får utvikle bibliotekstjeneste som innebærer å lage knytninger mellom boktitler som ulike låntakerne låner – såkalt korrelasjonsdatabase.
PVN-2007-07	PVN-2007-07 ung1881.no Klage på Datatilsynets vedtak om at Opplysningen må innhente samtykke fra abonnent før Opplysningen kan benytte informasjon om brukere av mobiltelefonnummer som de får på nettstedet ung1881.no til å oppdatere sin opplysningstjeneste.

PVN-2009-16	PVN-2009-16 Drosjeløyve Klage på Datatilsynets vedtak om at Oslo kommune ikke kan be om samtykke fra løyvesøker til å innhente vandelsopplysninger ved tildeling av drosjeløyver, samt pålegg om sletting av innhentede personopplysninger
PVN-2011-06	PVN-2011-06 ConocoPhillips Klage på Datatilsynets vurdering av krav til behandlingsgrunnlag ved screening innen ConocoPhillips-konsernet
PVN-2012-01	PVN-2012-01 Barn med påførte dødelige skader Klage på .Datatilsynets avslag på søknad om konsesjon til å behandle personopplysninger i forskning i forbindelse med hovedoppgave om "Barn med påførte dødelige skader – hva gjør helsevesenet og rettsvesenet"
PVN-2012-07	PVN-2012-07 Konsesjon kredittopplysningsvirksomhet Klage på Datatilsynets standardkonsesjon til å behandle personopplysninger i kredittopplysningsvirksomhet

8.6 Litteratur

Djønne m.fl. (1987)	Djønne, Eirik, Grønn, Tove og Hafli, Tor <i>Personregisterloven med kommentarer av. Otta</i> , 1987.
Bygrave (1997)	Bygrave, Lee A. <i>Personvern i praksis Justisdepartementets behandling av klager på Datatilsynets enkeltvedtak 1980-1986</i> . Oslo, 1997.
Eckhoff og Helgesen (2001)	Eckhoff, Torstein og Helgesen, Jan E. <i>Rettskildelære</i> . Oslo, 2001
Johansen m.fl. (2001)	Johansen, Michal Wiik, Kaspersen, Knut-Brede og Skullerud, Åste Marie Bergseng <i>Personopplysningsloven Kommentarutgave</i> . Oslo, 2001.
Jusleksikon (2005)	Jusleksikon. Jon Gisle ... [et al.]. Oslo, 2005
Blume (2009)	Blume, Peter <i>Vurdering af Personvernemndas praksis 2001-2008</i> . Oslo, 2009
Schartum og Bygrave (2011)	Schartum, Dag Wiese og Bygrave, Lee A. <i>Personvern i in formasjonssamfunnet</i> . 2. utgave. Bergen, 2011.

8.7 Nettsider

<http://www.ordbok.no/>

Ordbokportal på nett, som henviser til flere andre nettsider.

www.lovdata.no

Lovdatas nettsider.

www.rechtsdata.no

Rechtsdatas nettsider.

<http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/ShortSNS.pdf>

Oppsummering av en undersøkelse om barns bruk av sosiale medier.

<http://folk.uio.no/lee/oldpage/articles/Selvbestemmeelse.pdf>

Lee A. Bygraves artikkel «Selvbestemmelse til besvær?».

http://www.datatilsynet.no/Global/05_regelverk/Høyesteretts_dom_Avfallsservice_20130211.pdf

Datatilsynets kommentar til Rt. 2013 s. 143.

http://www.datatilsynet.no/Global/05_regelverk/Konsesjoner/Konsesjon_forsikring.pdf

Datatilsynets mal på en godkjent konsesjonssøknad i forbindelse med forsikring.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dokument/proposisjonar-ogmeldingar/stortingsmeldingar/20042005/stmeld-nr-40-2004-2005-/7.html?id=407969>

Datatilsynet og Personvernkommissjonens årsmelding i 2004.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dokument/proposisjonar-ogmeldingar/stortingsmeldingar/20062007/stmeld-nr-8-2006-2007-/7.html?id=332341>

Datatilsynet og Personvernkommissjonens årsmelding i 2005

http://www.personvernkommissjonen.no/vedtak/2012_arsmeld.html

Personvernkommissjonens årsmelding i 2012.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stprp/19992000/stprp-nr-34-1999-2000-/9.html?id=284480>

Den offisielle norske versjonen av Personverndirektivet.

http://www.regjeringen.no/upload/FAD/Vedlegg/Statsforvaltning/Mandat_Personvernkommissjonen.pdf

Personvernkommissjonens mandat.

